

Filozofická fakulta Univerzity Palackého

**PŘEKLAD EKONOMICKÉHO TEXTU
S PŘEKLADATELSKÝM KOMENTÁŘEM**

(BAKALÁŘSKÁ PRÁCE)

2012

PAVEL BUREŠ

Filozofická fakulta Univerzity Palackého

Katedra anglistiky a amerikanistiky

**PŘEKLAD EKONOMICKÉHO TEXTU
S PŘEKLADATELSKÝM KOMENTÁŘEM**

**A TRANSLATION OF A SPECIALISED TEXT FOCUSING ON
ECONOMICS WITH A TRANSLATION
COMMENTARY**

(bakalářská práce)

Autor: Pavel Bureš

Studovaný obor: Angličtina se zaměřením na aplikovanou ekonomii

Vedoucí práce: Mgr. Josefína Zubáková

Olomouc 2012

*Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl
úplný seznam citované a použité literatury.*

V Olomouci dne srpna 2012

Děkuji Mgr. Josefíně Zubákové za metodické vedení, cenné rady, konzultace a za velmi trpělivý přístup při psaní této bakalářské práce.

Poznámka k výchozímu textu a ke způsobu odkazování na VT i CT

Došlo k vypuštění dvou částí výchozího textu – poděkování a použité literatury.

Bibliografický záznam výchozího textu

Peter Söderbaum (2007). Towards Sustainability Economics: Principles and Values. Journal of Bioeconomics (2007) Vol. 9, 205 - 225

DOI:1010.1007/s10818-007-9026-1 Dostupný z WWW:

<http://www.springerlink.com/content/t51614t110x7874m/>

Seznam zkratk:

CJ.....*cílový jazyk*

CT.....*cílový text, překlad*

VJ.....*výchozí jazyk*

VT.....*výchozí text, originál*

OBSAH

ÚVOD	8
1. PŘEKLAD TEXTU.....	9
2. ODBORNÝ PŘEKLAD	37
3. PŘEKLADATELSKÁ ANALÝZA VÝCHOZÍHO TEXTU.....	38
3.1 Vnětextové faktory podle modelu Ch. Nordové.....	38
3.2 Vnitrotextové faktory z hlediska teorie funkčních stylů.....	40
4. TERMINOLOGIE.....	42
5. ZÁVĚR.....	44
6. GLOSÁŘ.....	45
7. BIBLIOGRAFIE.....	46
8. ANOTACE.....	48
PŘÍLOHA.....	50

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se budu zabývat překladem odborného ekonomického textu z angličtiny do češtiny. Práce se skládá ze dvou částí – praktické a teoretické. Praktickou částí je překlad textu. Teoretická část se zaměřuje na problematiku odborného textu a funkčních stylů, parametry odborného stylu a problémy spojené s překladem odborného textu. Důraz je kladen na terminologii, která je zásadní součástí každého odborného textu a jejíž překlad je při překladu odborných textů klíčový. Znalost terminologie je základem pro úspěšný překlad takového textu. Pro překladatele je tedy nezbytné osvojit si terminologii daného oboru.

*Cílem práce je vytvořit funkční překlad výchozího textu. K překladu byl zvolen text z odborného časopisu *Journal of Bioeconomics*, jehož autorem je Peter Söderbaum. Tento text dosud nebyl přeložen do češtiny. Autorovy úvahy o chápání ekonomie jsou v současnosti aktuální, přestože se s nimi překladatel neztotožňuje. Součástí bakalářské práce je také glosář termínů, které se ve výchozím textu vyskytují a samotný výchozí text.*

Překlad byl zpracován ve volně dostupné verzi CAT studia Wordfast Pro.

1. PŘEKLAD ČLÁNKU „TOWARDS SUSTAINABILITY ECONOMICS: PRINCIPLES AND VALUES“

Ekonomie udržitelnosti: pravidla a hodnoty

PETER SÖDERBAUM

*School of Business, Malardalen University, Box 883,
72123 Vasteras, Sweden (peter.soderbaum@mdh.se)*

Anotace: *Mezi možnosti, o kterých uvažujeme v rámci pluralistické filosofie, by měly být zahrnuty i alternativy radikální (ve vztahu k názorům na společnost, ideologii a institucionální uspořádání). Přestože všechny tyto aspekty jsou důležité a navzájem spolu souvisí, ekonomie hraje klíčovou roli ve snaze dosáhnout udržitelné společnosti. Neoklasická ekonomie hlavního proudu nedostačuje. Tendenci spoléhat výhradně na tuto teorii pokládáme za součást problému, kterému čelíme. V souladu s hlavními idejemi demokracie navrhuje tzv. ekonomii udržitelnosti s důrazem na etické, ideologické a politické prvky. Je zmiňována institucionální teorie, ale navržené principy a pojetí často odrážejí neortodoxní ekonomii a vývoj v oblasti dalších společenských věd. Neoklasická ekonomie slouží jako záchytný bod pro alternativní myšlenky o lidech, organizacích, trzích, rozhodování, efektivitě, racionalitě, společenském vývoji a vývoji institucí. Dávat přednost takovému alternativnímu koncepčnímu rámci (nebo neoklasické ekonomii) není volba čistě vědecká, jde také o politickou a ideologickou volbu. V určité době může dominovat jedno paradigma, ale s ohledem na ideologická specifika každého paradigmatu by měly být v demokratické společnosti akceptovány a dokonce podporovány soupeřící teoretické perspektivy.*

Klíčová slova: *vědecká teorie, neoklasická ekonomie, institucionální ekonomie, politicko-ekonomická osoba, politicko-ekonomická organizace, demokracie, ideologická orientace, dialog aktérů*

JEL klasifikace: B52, DO2, D60, Q56, Q57

1. Úvod

Ekologickou ekonomii lze definovat jako ekonomii pro trvale udržitelný rozvoj nebo jednoduše jako ekonomii udržitelnosti. Může zahrnovat neoklasickou environmentální ekonomii, ale jde o širší pojem a vznikla částečně jako kritika neoklasické ekonomie (Costanza 1991). Existují názory, že neoklasická ekonomie, i když je pro některé účely užitečná, nepomáhá zvládat současné sociální a environmentální problémy a je součástí myšlení, které nás do současné nejisté situace přivedlo.

Posudky dostatečnosti neoklasického paradigmatu se zabývají komplexním fenoménem a jsou subjektivní a dokonce politické povahy. Tyto posudky pocházejí od odborníků, politiků a dalších osob. Například v roce 2003 se německé ministerstvo pro vzdělávání a výzkum obrátilo na Německý ústav pro hospodářský výzkum (DIW, Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung)

v Berlíně a zahájilo výzkumný program Udržitelnost a ekonomie. Jednalo se o neobvyklou žádost, protože výzkum DIW se opírá téměř výhradně o neoklasickou teorii. Bylo uspořádáno několik workshopů, které vycházely z předpokladu, že pro problematiku udržitelného rozvoje je teoretický a metodologický příspěvek neoklasické ekonomie „neadekvátní“ (<http://www.sustainableeconomics.de>). Bylo pozváno několik ekologických ekonomů z Evropské společnosti pro ekologickou ekonomii (European Society for Ecological Economics), aby prezentovali své názory.

Současnost přináší výzvy, které vyžadují jistou skromnost. Nikdo nemůže tvrdit, že zná dostačující odpovědi, teorie a metody nebo řešení problémů, kterým čelíme. Vzhledem ke komplikovanosti, která zahrnuje otázky hodnot a ideologie, je rozumné naslouchat více hlasům. Princip předběžné opatrnosti uplatněný na této úrovni naznačuje, že jistý stupeň pluralismu je rozumnější filosofií než prosazování jediné správné cesty. V současné situaci je asi rozumné nespolehat na jedinou alternativu, tento argument by měli neoklasičtí ekonomové znát.

Ekologická ekonomika není jasně definované paradigma srovnatelné s neoklasickou ekonomikou. Jedná se spíše o mezioborové téma s mnoha zdroji inspirace, pokud jde o paradigma a ideologickou orientaci. To je pravděpodobně spíše výhodou než nedostatkem, ale stále ještě existuje otázka přijatelného stupně pluralismu. Existují důvody, proč bychom se jako ekologičtí ekonomové měli podívat na naše výzkumné a vzdělávací aktivity a pokusit se najít soubor principů a hodnot, které uznáváme. Pokusím se o to s vědomím, že existují odlišné pohledy na hlavní premisy ekologické ekonomie.

V následujícím textu jsou principy a jejich důsledky probírány v souvislosti s:

vědeckou teorií

paradigmaty v ekonomii

ideologií v širším smyslu

institucemi

Následuje diskuse o návrzích týkajících se základních principů alternativní (institucionální) mikroekonomie, jinak řečeno alternativního společenského přístupu k udržitelnosti. Tyto principy zahrnují:

- jedince v ekonomice a společnosti*

- obchodní a další organizace*

- perspektivy ekonomiky spolu se všemi druhy aktérů,*

- trhy*

- ideje pokroku, sociálního zabezpečení a chudoby*

- rozhodování, efektivitu a racionalitu
- demokratické a sociální procesy a vývoj institucí a
- instituce slučitelné se specifickými výklady udržitelného rozvoje.

Cílem určitě není nabídnout text vhodný pro výuku udržitelné ekonomie, ale spíše upozornit na některé příležitosti k rozvoji ekologické ekonomie. V první části budou stručně popsány alternativní interpretace pojmu udržitelný rozvoj a dvě související a soupeřící myšlenky ekologické ekonomiky.

2. Alternativní interpretace pojmu udržitelný rozvoj

Ve své zprávě Naše společná budoucnost (Světová komise pro životní prostředí a rozvoj 1987) zavedla komise Brundtlandové pojem udržitelný rozvoj do mezinárodně politického dialogu. Tato zpráva a mnoho dokumentů z konference v Riu de Janeiro v roce 1992 obsahuje názory politiků, občanských organizací, průmyslu a dalších aktérů. Zmíněné dokumenty tedy představují kompromis, který legitimizuje mnoho výkladů pojmu udržitelný rozvoj.

Pojem udržitelný rozvoj byl zaveden jako nová, nebo alespoň upravená idea o společenském pokroku, která by měla do jisté míry nahradit předešlé ideje. Byly zpochybněny obvyklé názory na růst HDP na úrovni států a maximalizace zisku na úrovni firem. Zatímco autoři zprávy Brundtlandové naznačovali potřebu ekonomického růstu pro odstraňování chudoby, v Riu šlo o zaměření se na tři dimenze: ekonomickou, sociální a environmentální. V souvislosti s obchodními operacemi byl zmíněn přístup 'třikrát podtrženo a sečteno' (Zadek 2001), který naznačuje, že monetární výkonnost už nestačí.

Protože ekonomické nebo dokonce sociální aspekty rozvoje mohou zahrnovat téměř cokoliv, je pravděpodobně jasnější rozlišovat mezi monetárními

a nemonetárními aspekty rozvoje. Nemonetární aspekty zahrnují různé sociální a environmentální indikátory a dopady, ale mohou se týkat také zdraví a kultury. Jako novinku lze tedy chápat upozornění na potřebu zviditelnění nemonetárních aspektů rozvoje, které přinesla konference v Riu a její příprava. Použití monetárních indikátorů už nepostačuje v situaci, kdy je zaznamenáváno množství neudržitelných trendů na globální a regionální úrovni - změny klimatu, znečištění, ztráta biodiverzity, nemoci nebo chudoba. Tyto negativní trendy by neměly být přijímány, ale potlačovány, pokud je to možné. 'Pokud je to možné' poukazuje na fakt, že non-monetární změny se liší od monetárního posuzování v tom, že je nutné opatrně posuzovat setrvačnost nebo dokonce nevratnost. Vedle legitimizace nemonetárních dopadů (a to ne pouze podle domnělé monetární hodnoty) přinesla konference v Riu potřebu zformulovat jako součást dialogu o rozvoji i vnitro-generační a mezigenerační etická témata. Pokud mezigenerační etická témata zahrnují nejistotu, měl by se dodržovat princip předběžné opatrnosti (Harremoes 2002).

Po vyřazení obvyklých postupů, které se neslučují se záměry konference v Riu, zbývají minimálně dvě možnosti. Jednou je upravit současné myšlení, ideologie a institucionální uspořádání a pokusit se vypořádat s problémy, kterým čelíme a nechat existující instituce v podstatě beze změny. Jedná se o politiku 'ekologické modernizace', která je v současnosti uplatňována ve Švédsku a v dalších částech světa. Příkladem používaných nástrojů jsou: Systém environmentálního řízení (EMS) a další certifikovaná schémata dobrovolného charakteru, odkazy na specifická pravidla chování související se společenskou odpovědností firem (CSR), metody jako například posuzování životního cyklu (LCA), posuzování vlivů na životní prostředí (proces EIA), environmentální značení produktů, nové možnosti spolupráce mezi průmyslem a vládami nebo mezi průmyslem a environmentálními organizacemi, environmentální daně s cílem omezit těžbu přírodních zdrojů nebo úroveň znečištění, trhy s emisními povolenkami a programy pro snižování chudoby.

Výhodou těchto nástrojů je, že povědomí o životním prostředí, lidských právech a problémech s chudobou se v různých kruzích zvyšuje, což může umožnit další

kroky v procesu sociálních a institucionálních změn na cestě k udržitelnosti. Je také pravda, že některé z výše zmíněných opatření a politických nástrojů, jako například environmentální daně, mohou být velmi účinné při transformaci společnosti, pokud dojde k jejich rozsáhlé implementaci. Ale potenciál takových nástrojů nebude využit, dokud bude hlavní myšlenkou změna v rámci současného institucionálního uspořádání. Bude nutné podívat se na radikálnější výklady udržitelného rozvoje.

Environmentalistika a tvorba politik na vládní úrovni má tendenci identifikovat environmentální problémy na úrovni ekosystémů (změny klimatu, poškození ozónové vrstvy, znečištění, ztráta biodiverzity atd.) a v rámci neoklasické ekonomické perspektivy spojuje tyto problémy se selháním politicko-ekonomického systému (tj. selhání trhu a vládní selhání). Návrhy týkající se politických nástrojů jsou více či méně přímo odvozeny z takových pozorování a následně vztaženy k neoklasické teorii.

Problémy mohou být ale formulovány na základní úrovni. Pokud dojde k problémům s neudržitelnými trendy v oblasti půdy, vody nebo ovzduší, bude namísto zaměřit se na hlavní myšlenky týkající se vědy a o tom, v jakém vztahu je ke společnosti a politice, hlavním paradigmátům v ekonomii, dominantní politické ideologii a převládajícímu institucionálnímu uspořádání (Söderbaum 2004a). Bude se to tedy týkat všech společenských aktérů. Pokud jde o podstatu selhání, vedle těch, která navrhuji představitelé neoklasické ekonomie, existuje mnoho dalších druhů, například:

- *selhání hlavních myšlenek týkajících se vědy*
- *selhání dominantních myšlenek ve specifických disciplínách jako ekonomie a vedení podniků*
- *selhání dominantní politické ideologie*
- *selhání existujícího institucionálního uspořádání.*

Tyto možnosti by měly být systematicky zkoumány a měla by se vést otevřená diskuse o alternativách. Předpokládá se, že tento druh nového, kritického

a tvůrčího myšlení budou podporovat univerzity, ale (stejně jako všude, kde se setkávají lidé) existují ve veřejné diskusi v různých oblastech limity, které, jak uvádí Eva Krasová (2007) nechávají značný prostor pro obranu hmotných zájmů, oportunistus a blokování nového myšlení.

Ekologická ekonomie je precedent. Mezi ekologickými ekonomy existuje napětí, pokud jde o způsoby vnímání světa a tato napětí by měla být řešena otevřeně a konstruktivně. Jednou z hlavních otázek je, jaký vztah zaujmout k hlavnímu proudu neoklasické ekonomie. Environmentální ekonomie existuje od začátku sedmdesátých let dvacátého století a jde o rozšíření neoklasické ekonomie. Ekologická ekonomie je více pluralistická. Periodikum Ecological Economics publikuje příspěvky alternativní i neoklasické, přičemž ty neoklasické převládají. Měla by ekologická ekonomie respektovat faktický monopol neoklasického paradigmatu na katedrách ekonomie na celém světě s tím, že neoklasická ekonomie do sebe začlení alespoň některé z jejích argumentů, nebo existují dobré důvody, proč toto konkrétní paradigma napadat v souvislosti s tématy udržitelnosti? Měl by být následován výše popsáný příklad německé spolkové vlády a zdůrazňována potřeba něčeho nového a odlišného?

Ze dvou soupeřících vizí lze jednu označit jako 'styčnou ideu' ekologické ekonomie a její ambicí je spojit dominantní paradigma v ekonomii s dominantní teoretickou perspektivou v ekologii, ale nechat obě paradigmatu v zásadě nedotčená. Druhá vize má za cíl zpochybňovat základní ideje hlavního proudu neoklasické ekonomie ve vztahu k udržitelnosti. Aby se předešlo nedorozumění - toto zpochybňování je součástí pluralistické filosofie a příspěvky neoklasické ekonomie k ostatním tématům a částečně i k udržitelnosti nejsou popírány. Neoklasická ekonomika je i v této studii pokládána za užitečnou, přesněji řečeno za záchytný bod pro formulaci alternativ.

3. Principy související s vědou ve společnosti a politice

První soubor principů ekologické ekonomie popisuje vědecké teorie a roli vědy ve společnosti:

1. *Věda je součástí společnosti, neexistuje mimo ni.*
2. *Přestože uznává důležitost přírodních věd pro environmentální otázky, ekologická ekonomie by měla být primárně pokládána za společenskou a politickou vědu a ne za rozšíření přírodních věd.*
3. *Výzkum a vzdělávání, a to na univerzitách i obecněji, je ovlivněno společenskými hodnotami a ideologií. Je třeba opustit pozitivistický názor o hodnotově neutrálním výzkumu.*
4. *Pravidla a ideje demokracie jsou pro univerzitní výzkum a vzdělávání stejně platná jako pro ostatní části společnosti.*
5. *Mělo by dojít k pokusu o otevřené zformulování hodnotové báze výzkumu, vzdělávacích aktivit a univerzitní politiky ve formě formulace hlavního cíle organizace (viz pozn.č.1)*
6. *Přestože objektivita hraje roli v každém výzkumu, pochopení subjektivity aktérů (například jejich ideologické orientace) v různých rolích je velice důležité pro chápání procesů sociálních a institucionálních změn.*
7. *Aktéři, kteří se účastní dialogu o rozvoji (včetně univerzitních odborníků) by měli mít na základě zodpovědnosti povinnost skládat účty za své argumenty a postupy.*
8. *S demokracií je kompatibilní pouze určitý stupeň pluralismu s ohledem na vědecké teorie, paradigmatu a ideologii.*
9. *Uvnitř pluralismu je běžnou situací existence jednoho dominantního paradigmatu. Mělo by se jednat o výsledek férového soupeření, ne o monopol a protekcionismus.*

Už dlouhou dobu existuje snaha oddělit univerzity od vlád a politik. Je to spojeno

s vědeckou teorií pozitivismu. Podle této myšlenky je pravda poznávána systematickým pozorováním jevů v přírodě a společnosti. Znaky tohoto vědeckého pohledu jsou objektivita, hodnotová neutralita, testování hypotéz s cílem zjistit pravidelnosti související s určitým fenoménem. V současnosti je možné odkazovat na 'perspektivismus' (Fay 1996) a navrhopvat, že vedle pozitivismu existují soupeřící nebo doplňující vědecké teorie, například hermeneutika a sociální konstruktivismus. Spíše než výhradní zaměření na pravidelnosti začal být respektován zájem o jedinečnost a 'kontextualismus' (Toulmin 1990) a jednou z praktických forem výzkumu se staly případové studie (Söderbaum 2000, str. 26 - 31).

Vědu je třeba vnímat jako součást společnosti, protože výzkum ve společenských vědách, a vlastně veškerý výzkum, je ovlivněn ideologií a hodnotami (princip č. 3 viz výše). Jak prohlašují Gunnar a Myrdal (1978, str. 778), ve společenských vědách 'stále ohodnocujeme'. 778). Myšlenky o takzvané dobré vědě musí být tedy přeformulovány. Akademický odborník by měl usilovat o to, aby činil všechny kroky výzkumného procesu vědomě a otevřeně diskutovat o tom, jak proces ovlivnily ideologie a hodnoty (volba oblasti výzkumu, zvolená teoretická a ideologická perspektiva, volba způsobu, jakým jsou formulovány problémy, použité metody, způsob, jakým jsou prezentovány empirické výsledky atd.). Jak rozumí akademický odborník například udržitelnému rozvoji nebo dalším myšlenkám o společenském pokroku?

Pojem ideologie tak jak je použit výše, by měl být chápán v širším smyslu a neměl by být omezen na vžité politické ideologie jako například liberalismus nebo socialismus. Ideologie se týká vztahu prostředků a cílů. Může se vztahovat k určité otázce a týkat se určitých oblastí politiky jako například zdravotnictví nebo životního prostředí. V případě environmentální politiky preferují někteří dobrovolná opatření na úrovni firem a jednotlivců, zatímco další vyzdvihují politiku direktivního řízení (podle ideologického slovníku neoklasických ekonomů). Existují samozřejmě i středové pozice a další relevantní aspekty pro rozlišování mezi politikami.

Pojem demokracie (princip č. 4 viz výše) označuje otevřenou společnost, ve které je všeobecně chápán pojem práva a řádu a jednotlivci a organizace nesou odpovědnost. Odpovědnost se týká společenské kontroly a místo koncentrace moci předpokládá dělbu moci mezi organizacemi a aktéry. Znakem demokracie je také důvěra v konstruktivní úlohu dialogu a schopnost a ochota přijmout existenci více než jedné perspektivy (názoru, ideologické orientace). Toto přijímání dalších perspektiv má omezení, protože perspektivy, které stojí v protikladu k demokracii do něj nepatří. (viz pozn. č.2)

Opakem pluralismu je monismus, idea o jediné legitimní perspektivě ve vědě a ve společnosti. Monismus může být negativně popisován jako 'fundamentalismus' a může být cestou ke koncentraci moci a diktatuře. Názorové systémy, které odmítají soupeřící perspektivy, mají více druhů. Může se jednat o systémy politické, náboženské a dokonce vědecké. Přestože mezi neoklasickými ekonomy jistá diverzita existuje, používané učebnice jsou jasně monistické, takže není zcela chybné hovořit o 'tržním fundamentalismu'. Podle mého názoru legitimizuje ideologie neoklasické ekonomie specifický druh globalizace. Lidé věří, že pro společnost je obecně dobré, pokud mají korporace právo proniknout se svými produkty do celého světa.

Z tohoto úhlu pohledu je zřejmé, že obory jako ekonomie nebo řízení podniků by neměly mít jen jedno paradigma, protože taková situace by redukovala katedry ekonomie a obchodní akademie na centra propagandy. To se už katedrám ekonomie a v menším rozsahu i obchodním akademiím stalo.

Jaké důsledky má tato situace pro ekologickou ekonomii? Prvním tvrzením je, že tradiční ideje objektivity, které jsou spojeny s pozitivismem, jsou dosud na různých úrovních výzkumného procesu pro ekologickou ekonomii relevantní, ale ne dostatečné. Mělo by být podporováno využívání vědeckých teorií více navazujících na humanitní a společenské vědy, jako například hermeneutika, nauka o strukturách vyprávění a diskurzu, což přispěje ke stupni pluralismu. Diskuse o postnormální vědě vede stejným směrem (Funtowicz & Ravetz 1991, 2003).

Periodikum Ecological Economics vydávané Mezinárodní společností pro ekologickou ekonomii (International Society for Ecological Economics, ISEE) je označováno za transdisciplinární. To ovšem není dostatečné. Koncept transdisciplinarity má tendenci naznačovat syntézu nebo styčnou plochu ekologické ekonomie a spojení dvou zavedených oborů. Navíc je třeba zmínit pluralismus a poukázat na to, že naše idea není založena na jediném paradigmatu a pracujeme s různými teoretickými perspektivami a více než jednou syntézou. Řada odborníků v USA se naneštěstí vyhýbá otevřené kritice neoklasické ekonomie, zatímco většina členů Evropské společnosti pro ekologickou ekonomii (European Society of Ecological Economics) ji pokládá za součást problému a tudíž vidí kritiku jako nezbytnou součást řešení (viz pozn. č.3).

4. Principy související s paradigmaty v ekonomii a řízení podniků

Principy týkající se perspektiv v ekonomii vycházejí z větší části z výše zmíněných principů, které souvisejí s vědeckou teorií a úlohou vědy ve společnosti:

- 1. Výzkum a vzdělávání v ekonomii a řízení podniků by měly těžit z mnoha vědeckých teorií.*
- 2. Hlavními principy ekonomie a řízení podniků by mělo být interaktivní studium (s příspěvkem z mnoha oborů) a pluralismus.*
- 3. Měl by být podporován výzkum, který otevřeně zkoumá ideologii a hodnoty hlavního proudu ekonomie a řízení podniků. Podrobné zkoumání by se mělo týkat také alternativních teoretických perspektiv. Subjektivita různých aktérů (včetně akademických odborníků) by měla být zkoumána a otevřena dialogu.*

Koncepční rámec ekonomie vždy hrál klíčovou roli v dialogu o rozvoji a je stále velmi významný. Je stále jasněji chápáno, že neoklasická perspektiva nevyhovuje všem cílům. Neoklasická ekonomie je v současnosti zpochybňována mnoha aktéry včetně studentů a profesorů ekonomie (Fullbrook 2003, 2004). Existuje Mezinárodní konfederace asociací pro pluralismus v ekonomii (International

Confederation of Associations for Pluralism in Economics, ICAPE, viz. www.icafe.org) zahrnující přibližně 30 asociací. V rámci této zastřešující organizace jsou připravovány texty podporující pluralismus ve výuce ekonomie.

Hlavní proud výzkumu a vzdělávání v oblasti řízení podniků s důrazem na monetární výkonnost je v mnoha ohledech součástí neoklasické tradice, ale přijímá informace z ostatních společenských vědních oborů, pokud je pokládá za užitečné a relevantní. Existuje zde jistý stupeň pluralismu a často je respektována kritika teorií a praxe řízení (Ferraro 2005). Organizační teorie se například spíše zaměřuje na více druhů organizací, místo aby se omezovala na obchodní organizace, a někdy bere v úvahu mocenské vztahy a ideologii (Jackson 2000, Brownová 2000).

Jaké důsledky to má pro ekologickou ekonomii? Na samém začátku upozorňoval Richard Norgaard (1989, 1994, viz také Söderbaum 2004b) na potřebu pluralismu v ekologické ekonomii. Pluralismus by neměl být chápán jako slabost vědeckého oboru, ale spíše jako silná stránka odrážející existenci různých ideologických orientací v demokratické společnosti. Velkým problémem současné společnosti je neschopnost neoklasických ekonomů připustit kritiku a pluralismus. Neoklasická perspektiva v ekonomii je pouze jedním z více možných paradigmat a současná tendence bránit jedno paradigma a vyhýbat se kompetici musí skončit.

Pokud se úcta k neoklasické ekonomii stane charakteristickým znakem ekologické ekonomie, naše mezinárodní a regionální asociace částečně ztratí smysl existence. Pro neoklasické environmentální ekonomy jsou k dispozici jiné asociace a periodika. Součástí vysvětlení je, že někteří vlivní ekologisté, stejně jako zástupci ostatních přírodních věd, mají něco společného s neoklasickými ekonomy, konkrétně pozitivismus.

Příkladem je konference ISEE v Montrealu v roce 2004, na které byli dva neoklasičtí environmentální ekonomové, Partha Dasgupta a Karl-Goran Mäler, oceněni Bouldingovou cenou za ekologickou ekonomii. Oba působí

v mezinárodním Beijerově institutu ekologické ekonomie ve Stockholmu (Beijer Institute for Ecological Economics), který je pokládán za instituci, která brání neoklasickou ekonomii a hájí výše uvedenou myšlenku styčné plochy. Přestože jistý stupeň pluralismu by měl být charakteristickým znakem našeho oboru, opakování neoklasických ideí není v současnosti příliš inovativní nebo progresivní. Dasgupta a Maler rozhodně patří mezi respektované neoklasické ekonomy, ale mají daleko k otevřenému a interdisciplinárnímu přístupu, který prezentuje v řadě svých publikací Kenneth Boulding (1956, 1970).

Členové ISEE, kteří toto rozhodnutí podpořili, byli všichni členy americké společnosti a byli spíše ekology než ekonomy. Na konferenci v Montrealu, kde byla cena udělena, někteří členové ISEE protestovali s tím, že cena by měla respektovat dílo Kennetha Bouldinga. Pozitivní stránkou je, že v roce 2006 cenu obdržel Richard Norgaard z Kalifornské univerzity v Berkeley. Jeho myšlenky a činnost jsou daleko bližší Bouldingově myšlence. Tyto dvě události naznačují, že diskuse má smysl a že někteří vedoucí členové ISEE jsou připraveni přehodnotit své myšlenky.

Některým čtenářům s pozitivistickým vzděláním může výše uvedený příběh připadat zvláštní. Šlo více o subjektivitu, názory a zkušenosti specifických jednotlivců než o výsledek například dotazníku vyplněného skupinou členů ISEE. Tento příběh vlastně dokládá důležitost kontextualismu jako možné cesty k poznávání světa (viz odstavec č.3). Vyprávění jednotlivců mohou být velmi důležitá a přispívat k našemu chápání. Jak například chápou nebo interpretují aktéři (odborníci, politici a další) spojení se specifickými otázkami využití půdy a vodních zdrojů pojem udržitelný rozvoj? Na druhou stranu je jasné, že argumenty několika jednotlivců sotva zodpoví všechny otázky ohledně společenských jevů a rozvojových procesů.

Korporace, národní i nadnárodní, mají značnou moc a také politický vliv. Bohužel pouze velmi malá část článků v periodiku *Ecological Economics* se zabývá otázkami obchodu a životního prostředí, jako například společenská

odpovědnost firem (CSR) a systém environmentálního řízení (EMS). Bylo by možné argumentovat, že pro tento účel existují jiná periodika. Součástí námi nárokováného zájmu o vedení by měl být i podíl všech druhů aktérů na tomto vedení. Je možné si všimnout, že periodikum Ecological Economics publikuje velmi málo článků o environmentálních organizacích. Proč tomu tak je? Pokud jde o obchod (což je dáno našimi idejemi), měly by nás zajímat všechny možnosti, jak se vyhnout zjednodušujícím myšlenkám o obchodních operacích. Na makroúrovni nelze předpokládat dobrý výkon v sociální a environmentální oblasti, pokud se obchodní organizace zaměřují výhradně na monetární výkon.

5. Principy související s demokracií a ideologií

Principy týkající se ideologie a demokracie vycházejí z větší části z již popsaných principů:

- 1. Středem každého dialogu o hodnotách a ideologii musí být demokracie.*
- 2. Hodnoty, etické a ideologické otázky musí být v akademické sféře otevřeně diskutovány a ne zakryty vědeckým žargonem, případně jinak.*
- 3. Věda nemůže diktovat správné hodnoty, které budou používány pro tvorbu politik a rozhodnutí.*

Postavení demokracie nad ostatními druhy vlády by mělo být respektováno. V případě neoklasické ekonomie jsou priority opačné - na prvním místě je trh. Demokratické požadavky hrají vedlejší roli. V nejlepším případě lze hovořit o takzvané monetární demokracii, poměřováno ochotou platit za alternativní komodity nebo soubory komodit. Otevřeně řečeno, neoklasická teorie je postavena na mechanistické a neosobní ideologii trhu (a dalších možných ideologiích). Otázky odpovědnosti a skládání účtů jsou systematicky zlehčovány nebo obcházeny.

Jak poznamenává David Korten (2001), existuje úzký vztah mezi neoklasickou

ekonomií a neoliberální ideologií. Důraz na růst HDP a mezinárodní konkurenceschopnost sdílají obě perspektivy, stejně jako důraz na osobní vlastnictví a efektivitu nízkonákladové výroby.

Neoklasické paradigma má mnoho obránců, kteří mají různé důvody. Neoklasičtí ekonomové mají samozřejmě na teorii hmotný zájem. Jejich výzkum a výukové aktivity jsou založeny na této konkrétní perspektivě a nové myšlenky by je mohly vyvést z rovnováhy. Někteří neoklasičtí ekonomové se s touto ideologií ztotožňují.

Vyzývatele neoklasické teorie nejsou vždy vítáni s nadšením. Důvodem, proč je tato teorie pro mnoho aktérů přitažlivá, může být to, že nevznáší otázku odpovědnosti a skládání účtů. Neoklasický koncepční rámec byl mnoha způsoby institucionalizován, a to na místní, národní a celosvětové úrovni. Příkladem instituce na celosvětové úrovni je Světová obchodní organizace (WTO) založená na neoklasické teorii obchodu. Dalším příkladem je Nobelova cena za ekonomii, která dle očekávání hraje konzervativní roli. Nejedná se o klasickou Nobelovu cenu a je předmětem značné kritiky, ale i tak hraje důležitou roli ve hře o moc (viz pozn. č. 4).

Jelikož činnost univerzit je součástí společnosti a demokracie vedoucím principem vlády, věda nemůže diktovat 'správné hodnoty' za účelem rozhodování nebo rozdělování zdrojů na celospolečenské úrovni. Neoklasická analýza nákladů a výnosů je založena na premisách, že pro hodnocení alternativ ve veřejném rozhodování by měla být používána specifická ideologie trhu a že existuje společenský konsensus v otázce způsobu hodnocení projektů, programů a politických rozhodnutí. Tento předpoklad o konsensu je chybný, zvláště v případě že se jedná o environmentální otázky řešené ekologickými ekonomy (Mishan 1980, Söderbaum 1983).

Co z toho vyplývá pro ekologickou ekonomii? Zaprvé to, že otázky hodnot, etiky a ideologie by měly být v periodiku Ecological Economics diskutovány častěji. Toho lze dosáhnout mnoha způsoby. Jedním z nich je povzbuzovat a přitahovat příspěvky od vizionářů, kteří přispívají k probíhajícímu dialogu o rozvoji. Dalším

je vyloučit příspěvky založené na analýze nákladů a výnosů a takzvaném kontingenčním oceňování jako neslučitelné s demokracií. Výše uvedená podpora pluralismu nezahrnuje případy, kdy je demokracie nahrazena technokracií nebo jinými druhy fundamentalismu.

6. Principy související s institucionálním uspořádáním.

Výše uvedené principy navržené pro vědecké teorie tvoří podklad pro pochopení současného a budoucího institucionálního uspořádání:

- 1. Přestože zde působí setrvačnost a závislost na předchozím vývoji, instituce a institucionální uspořádání se v průběhu času více či méně mění.*
- 2. Instituce a institucionální uspořádání by tedy neměly být chápány jako dané, ale spíše zpochybňovány: vždy existují alternativy, které mohou být lépe slučitelné se specifickými rozvojovými cíly.*
- 3. Institucionální uspořádání v určitém časovém okamžiku je výsledkem historických procesů a probíhající mocenské soutěže, která zahrnuje mnoho aktérů a systémů.*
- 4. Teoretické a ideologické perspektivy v ekonomii se podílejí na legitimizaci nebo delegitimizaci specifických institucionálních uspořádání.*
- 5. Pro usnadnění procesu změny ve směru institucionálního uspořádání slučitelného s udržitelným rozvojem musí být řešena témata paradigmat a ideologie.*

Znalost neoklasické ekonomie a jejích alternativ je důležitá pro pochopení procesů společenské a institucionální změny, ale znalost samotná nestačí. Hrají zde roli všechny aspekty mentální mapy jednotlivce. V této práci byly představy o vědě, ekonomii a ideologii označeny za základ pro pochopení toho, co

*pokládáme za funkční nebo nefunkční instituce. V knize *When Corporations Rule the World* se tímto tématem zabývá David Korten (2001). Ukazuje kombinace procesů změn, které se navzájem podporují, například propagandu neoliberalismu a pokračující důvěru v neoklasickou ekonomii. Korten knihu uzavírá optimisticky a upozorňuje čtenáře na jejich odpovědnost a příležitosti citátem dalšího vizionáře, Willise Harmana (Korten 2001, str. 233): „Záměrnou změnou vnitřního obrazu reality mohou lidé změnit svět“.*

Podle těchto argumentů je jednou z metod k pochopení procesů institucionálních změn zaměřit se na interpretaci jako na klíčový krok. V jiné práci (Söderbaum 2004a, str. 353 - 354) byly navrženy čtyři paralelní procesy:

- interpretace fenoménu*
- pojmenování fenoménu*
- manifestace*

- přijetí (dosažení legitimacy)*

Jako příklad poslouží výše zmíněné systémy environmentálního řízení. Výsledkem tlaku veřejnosti a dobrovolné iniciativy podniků jsou certifikační schémata jako například mezinárodní norma ISO 14 001. Byla přijata myšlenka, že v podnikání nejde jen o monetární výkon, ale také o environmentálně šetrné chování (a že snahy o zlepšení environmentálních výsledků nemusí být pro podnikání přítěží dokonce ani z monetárního hlediska. Představy o řízení environmentálních dopadů byly zavedeny podobným způsobem jako aktivity systematického řízení zaměřené na jiné aspekty obchodních výsledků (kvalitu výrobků nebo pracovní prostředí). Nové aktivity byly označeny jako ISO 14 001 a EMAS (systém kvality řízení z hlediska šetrného přístupu k životnímu prostředí - systém, který se odlišuje větším důrazem na publicitu environmentálních výsledků) a projevují se v činnosti revizních organizací, environmentálních koordinátorů, certifikací a podobně.

Úspěšnost instituce bude záviset na koncepční a ideologické orientaci různých

aktérů a sociokulturním klimatu různých názorových arén nebo společností obecně. Lze si povšimnout, že ISO 14 001 je populárnější (i mezi nadnárodními společnostmi) v některých evropských zemích než v USA. To naznačuje, že mimo zmíněných čtyř paralelních procesů musíme zmínit také tyto koncepty - aktér, agenda a aréna a znovu upozornit na roli, kterou hraje kooperace mezi jednotlivci. Malardalenská univerzita byla první univerzitou ve Švédsku a pravděpodobně

v Evropě, která zavedla certifikaci podle normy ISO 14 001 (viz pozn. č.5).

Mezinárodní standardizační schémata jako například norma ISO 14 001 působí na mnoha úrovních, od lokální po celosvětovou. Dvě instituce nebo procesy změn institucí se mohou navzájem podporovat, ale mohou působit i proti sobě. V pozadí těchto procesů stojí důležitá otázka interpretace. I v tomto případě jsou naše ekonomické názory součástí problému.

Z implikací, které přináší ekologická ekonomie, se do popředí opět dostává důležitost koncepčních rámců a teorie. Instituce, které se jeví jako brzda vývoje směrem

k udržitelnosti, si zasluhují kritické posouzení. Klíčovou úvahou se při hledání alternativy k WTO stává kritika teorie mezinárodního obchodu a formulace alternativní teorie.

Dalším doporučením pro periodikum Ecological Economics je, aby podporovalo případové studie, které se zabývají specifickými procesy institucionální změny. Jak argumentují specifičtí aktéři pro potřebu institucionální změny specifického druhu a jaké jsou argumenty těch, kteří jsou proti konkrétním interpretacím a postupům? Tímto způsobem se aktéři mohou poučit při čtení různých argumentů. Lidé si uvědomí existenci mocenských vztahů, příležitostí ke změnám a překážek. Doufejme, že poroste počet aktérů, kteří pochopí, že jejich osobní interpretace a jejich volby mohou něčeho dosáhnout.

7. Prvky trvale udržitelné ekonomiky

Naštěstí máme k dispozici alternativy neoklasické ekonomie. Osobně preferuji institucionální ekonomii, tak jak ji zformulovali Thorstein Veblen, John R. Commons, K. William Kapp (1950) a Gunnar Myrdal (1972), ale existují i jiné (v některých ohledech podobné) alternativy. Ty jsou často označovány jako sociální ekonomie, politická ekonomie nebo evoluční ekonomie. Feministická ekonomie je podobná současné institucionální ekonomii, ale může také označovat neoklasický obor, který se zaměřuje na roli žen ve společnosti (Perkinsová 2007).

7.1. Politicko-ekonomická osoba (PEP)

Neoklasická ekonomie vyslovuje předpoklady o 'člověku ekonomickém'. Tento model je pro některé specifické účely užitečný. Jednotlivci jsou v zásadě chápáni jako konzumenti a výdělečně činné osoby a optimalizují své chování v kontextu trhu. Předpokládají se egoistické motivy chování a jedinec mechanicky reaguje na signály trhu.

Představitelé ostatních směrů mají společnou tendenci upozorňovat na limity teorie užitku, která je součástí neoklasického modelu (Löfstedt 2005). Etických teorií je mnoho a o etických tématech by se mělo diskutovat a ne je chápat jako daná. Toto platí zejména v souvislosti se zde probíranými otázkami udržitelnosti. Odkaz na politicko-ekonomickou osobu (PEP, Political Economic Person) je odpovědí na tento návrh (Söderbaum 2000, s. 33 - 41). Předpokládá se, že jedinec se řídí svou ideologickou orientací. Ta souvisí se vztahem prostředků a cílů a je možné ji chápat z hlediska současné pozice jedince, žádanou budoucí pozicí a plány, jak cíle dosáhnout. Etické a další aspekty se jako součást ideologické orientace budou mezi jednotlivci lišit a budou se měnit u každého jedince v čase jako výsledek dialogu.

Role spojené s trhem (spotřebitel, výdělečně činná osoba, poskytovatel půjček) jsou důležité pro chápání ekonomie a rozvoje, ale totéž platí pro role jako odborník, rodič, občan nebo člen zájmové skupiny. PEP staví na referenčním

rámci úzce souvisejícím se sociální psychologií a jejími koncepty jako motiv, role, vztah, aktivita, ideologická orientace, identita, síť a životní styl (tamtéž). Jednotlivec se v průběhu času učí a mění své chování, přizpůsobuje se měnícímu kontextu (sociálnímu, kulturnímu, institucionálnímu, hmotnému - přírodnímu a člověkem vytvářenému). Vztahy nejsou jen antagonistické (jako v neoklasické teorii), ale také kooperativní. Správně fungující jedinci mají silné ego, ale také vazbu k dalším jedincům a lokálním, regionálním a národním komunitám (obecně i ke globální). Nemá smysl hovořit o udržitelnosti, pokud předpokládáme, že jedinec si nedělá starosti ohledně dopadů na další jedince nebo přírodu v lokálním, regionálním nebo globálním kontextu.

7.2. Politicko-ekonomická organizace (PEO)

Idea organizace je v neoklasické ekonomii extrémně zjednodušující. Jedinou organizací je podnik a jeho účel je podobně zjednodušující: maximalizace zisku. Nepředpokládá se žádný konflikt zájmů (nebo rozdíly v ideologické orientaci, řečeno naší terminologií), což naznačuje, že organizace je řízena metodou top-down a direktivně. Za efektivní je pro podnik pokládána maximalizace zisku, což přispívá k efektivní tržní ekonomii.

Mnoho zjednodušujících předpokladů (o jedincích, organizacích, trzích a efektivitě) zformulovaných neoklasickými ekonomy souvisí s preferencí matematického jazyka a metod prezentace. Tento jazyk, přestože je pro některé účely užitečný, má svá omezení. Logické uvažování není omezeno na matematiku a v souvislosti s otázkami udržitelnosti musí být matematika podřízena kvalitativnímu uvažování. Naším cílem by neměla být snaha zachránit neoklasickou teorii ani její způsob prezentování problémů a údajná řešení.

V protikladu k neoklasickým předpokladům si musíme představit organizace a entity, ve kterých není jednotlivec skrytý, ale viditelný. Navrhujeme tedy koncept politicko-ekonomické organizace (Political Economic Organization, PEO). Čtenář se možná diví, kde se v pojmech politicko-ekonomická osoba

a politicko-ekonomická organizace vzala politika (viz pozn. č. 6). Neměla by být osobní sféra chráněna před politikou? Odpovědí je, že osobní sféra je velice důležitá, ale zabýváme se zde veřejnými záležitostmi. Udržitelnost je veřejná a politická otázka a primárním zdrojem pravidel pro řešení politických otázek je demokracie (spíše než trhy). Společenská odpovědnost (a povinnost skládat účty) jednotlivců

a organizací je brána vážně a je otevřena dialogu. Pojmy PEP a PEO ve srovnání s 'člověkem ekonomickým' a organizací pouze maximalizující zisk předpokládají svobodu ideologického a politického úsudku. Koncepty efektivity a racionality se stávají otevřenými a vztahují se k ideologické orientaci vyhodnocujícího aktéra.

Podle předpokladů PEO je každá organizace ovlivňována formulací hlavního cíle organizace, kterou více či méně sdílí členové a podílníci dané organizace. Formulace hlavního cíle organizace je otevřena diskuzi a někdy upravena nebo radikálně změněna ve vztahu k otázce udržitelnosti nebo z dalších důvodů. Formulace hlavního cíle také ukazuje zásadní hodnoty organizace a liší se napříč organizacemi (obchodní společnosti, organizace občanské společnosti, církve atd.). Monetární kritéria a dopady jsou důležité pro každou organizaci, ale to samé platí pro nemonetární kritéria. Bylo by chybné domnívat se, že obchodním společnostem záleží pouze na zisku. Prestiž, moc a společenské vztahy jsou také důležité a příležitosti k osobnímu profitu pro výkonné ředitele se někdy zdají být důležitější než zisk akcionářů.

7.3. Politický výklad trhu

V neoklasické ekonomii jsou trhy pro analýzu klíčové. Jsou chápány a popisovány mechanistickými pojmy. Jednotlivci jsou konzumenti a výdělečně činné osoby, interagují s podniky na trzích a odpovídají na ceny. Dokonalá konkurence je dobrá pro společnost, kartely a monopoly jsou špatné. Tento model a pohled na trhy je jeden z mnoha možných. Pojmy PEP a PEO nám dají odlišný výchozí pozici, pro kterou jsou pro ekonomii důležité tržní a mimotržní vztahy. Zaměříme se na PEP a PEO jako aktéry na trzích.

Každý aktér je součástí více či méně vžitých tržních vztahů v souladu se svou ideologickou orientací nebo formulací hlavního cíle organizace. Každý aktér má větší či menší zájem na výsledcích ostatních aktérů na trhu a společnosti jako takové. Může docházet ke konfliktům a antagonismu, ale také ke spolupráci na základě společných zájmů. Účastníci trhu mohou jednat o cenách a mzdách z hlediska férovosti a spravedlivosti. Podobně mohou i vnější pozorovatelé, kteří se transakce přímo neúčastní, posuzovat férovost (nebo slučitelnost s udržitelným rozvojem) takové specifické tržní transakce. Takový externí aktér by také mohl s ohledem na svou ideologickou orientaci usoudit, že aktér A zneužívá aktéra B.

Tato situace se liší od té běžné v neoklasické ekonomii nebo obchodní teorii. Při chápání tržních vztahů hraje roli důvěra. Výkonný ředitel společnosti A se jistě stará o finanční výkonnost společnosti A, ale může se také starat o zisk a výkonnost dodavatelů a odběratelů. Realita business-to-business vztahů se od neoklasického zjednodušení velmi liší (Ford 1990, Söderbaum 2002).

Neoklasická teorie obchodu má tendenci vnímat obchod jako vztah mezi národy. Ve skutečnosti probíhá obchod mezi podniky nebo dokonce vnitropodnikově. Transakce mohou být navíc komplexní a zahrnovat mnoho komodit. Současná institucionální teorie se nesnaží ukázat, že mezinárodní obchod je vždy prospěšný pro obě strany. Spíše naznačuje, že posuzování obchodu je věcí ideologické orientace pozorovatele. Aktéři podílející se na transakci a aktéři stojící mimo ni mohou dojít k odlišným nebo dokonce protikladným hodnocením. Do hry vstupuje multifunkcionalita a etické otázky jako dětská práce nebo nízké mzdy. Multifunkcionalita poukazuje na to, že v mnoha případech je obchod nejen věcí ceny a kvantity, ale také různých dopadů na účastníky v každé zemi, která se na obchodu podílí. Ekologičtí ekonomové nemohou ignorovat dopady na krajinu nebo skleníkové plyny produkované dopravou zboží. Naopak je musí důkladně zvážit a provést odhad externalit.

Ve Švédsku je outsourcing v současnosti běžným fenoménem. Výroba je systematicky přesouvána do zemí s nižšími mzdami za účelem snížení výrobních

nákladů a spotřebitelských cen. Podle perspektivy neoklasické ekonomie jde o normální a pro všechny účastníky prospěšný proces. Zaměstnanost ve Švédsku se snižuje a zvyšuje se v jiných zemích. Průmyslové znečištění se přesouvá do jiných zemí a ovlivňuje jejich životní prostředí a přírodní zdroje. Přeprava zboží může narůstat a vést k nárůstu skleníkových plynů. Podle zde navrženého koncepčního rámce záleží (vzhledem ke složitosti očekávaných dopadů) na ideologické orientaci, zda chápeme konkrétní případ outsourcingu jako prospěšný pro společnost nebo ne. Nelze o tom rozhodnout neutrálně na základě ekonomické teorie.

7.4. Efektivita a racionalita jako otázka ideologické orientace

Účelem tohoto článku je naznačit směr vývoje ekonomie udržitelnosti. Závěrečná poznámka se bude nicméně týkat otázek rozhodování a efektivity. Neoklasická teorie se zaměřuje na optimalizaci užitku spotřebitelů a zisku podniků (v matematických pojmech) nebo na optimalizaci pro celou společnost (v peněžních pojmech) pomocí analýzy nákladů a výnosů (CBA). Současná 'institucionální ekologická ekonomie' maximalizaci nebo minimalizaci z analýzy nevyklučuje. Naopak, hlavní myšlenka rozhodování odpovídá kvalitativní, kvantitativní a mnohostranné ideologické orientaci tvůrce rozhodnutí a stejně tak kvalitativní, kvantitativní a mnohostranný 'profil dopadu' každé zvažované alternativy. Poziční analýza ve svém přístupu k rozhodování jednotlivců, organizací a společnosti staví na této myšlence (Söderbaum 1973, 2000, 2005, 2007). Podobně jsou témata efektivity a racionality otázkou znalostí dostupných aktérům s různou ideologickou orientací. Součástí analýzy se tímto způsobem stává uvažování o etice a kvalitativních i kvantitativních nemonetárních faktorech. Účelem analýzy je tuto problematiku ozřejmit, spíše než ji vyřešit diktováním hodnot, které mají být uplatňovány. Konečné rozhodnutí je věcí politiků nebo jiných osob s rozhodovací pravomocí.

Poziční analýza je postavena na předpokladu, že monetární a nemonetární dopady mají být v průběhu analýzy řešeny odděleně. Nemonetární toky a pozice

jsou důležité stejně jako peněžní kapitál (nebo pozice). Nemonetární aspekty se navíc liší navzájem a také od monetárních aspektů. Znečištění (nemonetární tok) se může akumulovat (z pozičního hlediska). Je nutné řešit otázky setrvačnosti a nevratnosti místo jejich vytěsnění.

*Předložil jsem zde argumenty ve prospěch poziční analýzy a dalších volnějších a ideologicky otevřených metod rozhodování. Pro získání dalších informací o možných postupech a pokračující diskusi lze doporučit speciální část periodika *Integrated Environmental and Management (IEAM)*. Vychází z konference *Ekologie ve společnosti nákladů a výnosů* pořádané v Roskilde v Dánsku (v červnu 2004), na které Nick Hanley reprezentoval zastávce analýzy nákladů a výnosů (CBA), já zastávce alternativních přístupů a Robert Costanza pragmatictější přístup: „Pokud může být analýza nákladů a výnosů použita k přesvědčení aktérů establishmentu, pak by měla být použita“ (Hanley 2006, S Söderbaum 2006, Costanza 2006).*

8. Závěrečné poznámky

Otázky udržitelnosti jsou komplexní a vyloučit tuto komplexnost není pravděpodobně vhodné (Morgan 1986, s. 16). Neoklasická ekonomie je založena na řadě specifických zjednodušujících předpokladů a je pouze jednou z mnoha teoretických perspektiv, o kterých je možné uvažovat. Součástí problémů v otázce udržitelnosti je převaha neoklasického paradigmatu a naivní myšlenka, že pravdu může ve vědě reprezentovat v daný moment pouze jedno paradigma. Ekologičtí ekonomové by se tedy měli konstruktivně podílet na kritice neoklasické teorie a na vytvoření soupeřících ekonomických a společenskovedních teorií.

V krátkém článku není možné přesně vystihnout všechny alternativy neoklasické teorie, které byly navrženy během řady let a v různých kulturních kontextech. Není také možné poukázat na všechny relevantní příspěvky ekologických ekonomů nebo seskupení různých druhů netradičních ekonomik, které v současnosti existují.

Místo toho jsem se zaměřil na ideologické a politické prvky v ekonomii. Existenci řady myšlenkových proudů jako je například sociální ekonomie, feministická ekonomie, institucionální ekonomie a různé varianty ekologické ekonomie lze částečně pochopit s ohledem na ideologické a politické závazky jejich členů. Sociální ekonomové často zmiňují roli spolupráce a humanistických hodnot, feminističtí ekonomové poukazují na (často špatnou) pozici žen v ekonomice a ekologičtí ekonomové tvrdí, že se seriózně zabývají ekosystémy a přírodou.

Tento postřeh a předchozí argumenty naznačují, že výběr konkrétního paradigmatu je částečně politickou a ideologickou volbou a ne výhradně věcí 'dobré vědy'. Pro některé ekonomy a aktéry (možná tomu tak je více v kulturním kontextu USA) je politická ekonomie označením pro varianty marxistické a radikální ekonomie. Jak jsem se ale snažil ukázat, neoklasická ekonomie je také druhem politické ekonomie a existují i jiné politické alternativy neoklasické teorie než konkrétně marxistické varianty.

Otevřeně řečeno, obrana neoklasické ekonomie je součástí politické obrany dominantních způsobů myšlení a chování v západních zemích. Když sděluje americký prezident světu, že o americkém životním stylu se jednat nebude, souvisí to částečně s neoklasickým předpokladem, že preference spotřebitelů jsou dané (a tedy mimo analýzu). Řada evropských politiků projevuje stejnou neochotu zpochybňovat životní styl ve svých vlastních zemích, ale neříkají to veřejně. Evropští politikové jsou tedy méně upřímní než americký prezident.

Politické a ideologické prvky jsou také relevantní při snaze pochopit probíhající dialog uvnitř ISEE. Zastánci myšlenky styčné plochy zaujali politickou pozici naznačující, že v rámci neoklasického paradigmatu nevnímají žádné vážné problémy. Jsou součástí perspektivy ekologické modernizace a nechtějí riskovat pokles popularity mezi ekology a ekonomy hlavního proudu. Další skupina ekologických ekonomů je přesvědčena, že ideologická a vědecká část neoklasické teorie je součástí problému a že neoklasická ekonomie není pro ekonomii udržitelnosti dostatečná (řečeno slovníkem DIW projektu zmíněného v úvodu).

Dobrym příkladem je doktorská práce C. B. Hanssonové (Hanssonová 2003). Obrátila se s žádostí o zaznamenávané rozhovory na dvě odlišné skupiny - neoklasické environmentální ekonomy a bioregionalisty v Kalifornii. Prozkoumala také písemný materiál od ekologických ekonomů zastupujících myšlenku styčné plochy (spojených s dříve zmíněným Beijerovým institutem ve Švédsku) a tvrdí, že přestože obě skupiny mají co nabídnout, nevěří v jejich schopnost vypořádat se s otázkami udržitelnosti v současné společnosti.

Domnívám se, že práce Hanssonové je druhem studií aktérů, které mohou hodně nabídnout a že její zaměření na akademické odborníky je velmi užitečné. Učiní akademické odborníky zodpovědné za své argumenty. Rostoucí pochopení politických a ideologických prvků našeho postoje k některým otázkám nám pomůže pochopit a přijmout existující rozdíly mezi členy a skupinami v ISEE. Ideologické rozpory nejsou špatné, jsou známkou fungující demokracie. Každé vědecké seskupení, které se zaměřuje výhradně na ochranu jednoho paradigmatu a ve kterém nedochází k napětí a serióznímu dialogu, neodpovídá našim současným potřebám.

Navázání kontaktu a zlepšení vztahů mezi různými kategoriemi ekologických ekonomů nebo environmentalistů mimo akademickou sféru není dostatečné. Měli bychom se účastnit dialogu se všemi vlivnými kategoriemi aktérů jako například s politiky, odborníky z obchodní sféry a různými úrovněmi vedení státu. Jedním z přístupů je rozhovor a dialog. Dalším je studium textů různých vizionářů nebo studium toho, jak různí aktéři vnímají současné institucionální uspořádání (Korten 2001). Můžeme se mnoho naučit nejen z interakcí uvnitř univerzit, ale také od aktérů, kteří čerpají své zkušenosti vně univerzit.

Dobrym výchozím bodem je v těchto studiích předpoklad různorodosti v každé kategorii aktérů. Ať už jde o kategorii vedoucích pracovníků v podnikání nebo ekologických ekonomů, lidé v dané kategorii nejsou všichni stejní. Mezi neoklasickými ekonomy existují rozdíly, které by měly přinášet diskusi a poučení.

Poznámky

- 1. Tak jako představitelé obchodu hovoří o formulaci hlavního cíle organizace nebo firemních hodnotách, i univerzity mají formulace hlavního cíle. Tyto cíle mohou být formulovány jako dobrá kvalita výzkumu a vzdělávání, ale také jako přispívání k trvale udržitelnému rozvoji ve všech jejich aktivitách. Některé britské univerzity se vydaly tímto směrem stejně jako Mälardalenská univerzita ve Švédsku.*
- 2. Jeden z mých zdrojů se domnívá, že není jisté, zda demokracie vyřeší problém, kterým čelíme. Souhlasím, ale věřím, že demokracie je naše hlavní naděje. Demokracii lze posílit, například překonáním protekcionismu a koncentrace moci, Pokud dobře funguje, je demokracie pomocí pravidel transparentnosti, odpovědnosti, povinnosti skládat účty atd. systémem společenské kontroly a bezpečnosti. Demokracie je navíc systémem pro řešení problémů, ve kterém působí mnoho aktérů. V diktatuře je nutné věřit a záviset na diktátorovi. Problémem je nevratnost a setrvačnost v tom smyslu, že nahradit diktátora není snadné, pokud si to někdo přeje. Ale souhlasím, že znepokojení je na místě. Jak překonat setrvačnost, která v souvislosti s otázkami udržitelnosti charakterizuje současné USA a Evropskou unii?*
- 3. Aby se předešlo nedorozumění - je také pravda, že někteří čelní ekologičtí ekonomové náleží k americké části Mezinárodní společnosti pro ekologickou ekonomii (ISEE).*
- 4. Den před vyhlášením oceněných pro rok 2004 jsem na dysfunkční roli této ceny upozorňoval v deníku Dagens Nyheter, předních švédských novinách (Söderbaum 2004c).*
- 5. Stalo se tak v roce 1999 a velký podíl má Christina von Oelreich, která úspěšně přesvědčila rektora a další, že to může mnoha způsoby vylepšit obraz a výkonnost univerzity.*

6. Další, kdo vychází z předpokladů zdůrazňujících politický aspekt lidského chování jsou Faber a spol. (1997) a Jakubowski (2000).

2. ODBORNÝ PŘEKLAD

Při překladu odborného ekonomického textu se v daleko lepší výchozí pozici nachází překladatel, který je zároveň odborníkem v oboru ekonomie. Základem úspěšného překladu odborného textu je v první řadě dodržení výrazového standardu odborného stylu, volba správných jazykových prostředků a znalost terminologie daného oboru.

Překladatel se tak ujímá role odborníka na design textu a přijímá odpovědnost za svůj produkt. Překlad jako takový je tedy vlastně komunikačním aktem, při kterém dochází k překonání kulturních bariér a hlavní kritéria překladu jsou určena specifickou funkcí překladu pro příjemce.¹ V případě odborného textu se jedná hlavně o přesnost a jednoznačnost informace.

Překlad textů vytvořených v takzvané globální angličtině (autory, pro které není angličtina mateřským jazykem) může vyžadovat navíc posouzení kvality zdrojového textu a jeho úpravu.² Do hry tak vstupují například i kulturní, typologické a rešeršní kompetence překladatele.³

¹ SNELL-HORNBY, Mary. *The turns of translation studies: new paradigms or shifting viewpoints?*, s.59

² SCHÄFFNER, Christina. *Translation in the global village. Buffalo: Multilingual Matters*, s. 6

³ *tamtéž*, s. 7.

3. PŘEKLADATELSKÁ ANALÝZA VÝCHOZÍHO TEXTU

Analýza výchozího textu je tradičně první fází překladatelského procesu. Nejrozšířenějším modelem překladatelské analýzy je v současnosti model Christiane Nordové, který se zabývá analýzou vněttextových faktorů.

V této první fázi jsou pomocí strategie top-down⁴ zkoumány vněttextové faktory, které určují komunikační funkci textu. Zajímají nás informace o autorovi, místo a datum publikace překládaného textu a další.

3.1 Vněttextové faktory podle modelu Ch. Nordové

Vysílatel

Autora textu je možné jednoznačně identifikovat. Jedná se současně o vysílatele i původce textu. Peter Söderbaum působí od roku 1995 na Mälardalenské univerzitě ve Švédsku a publikuje odborné články a knihy zabývající se tematikou trvale udržitelného rozvoje, ekonomie, politiky a jejich propojení. Publikované texty nebyly dosud přeloženy do češtiny. Rodným jazykem autora je švédština, užitým jazykem je standardní varianta angličtiny. Při překladu VT bylo tedy nutné uvědomit si rozdíly mezi švédštinou a angličtinou a předpokládat nestandardní prvky způsobené interferencí. Příkladem může být absence průběhového času ve švédštině, používání přítomného času pro vyjadřování budoucnosti, předpřítomný čas v případech, kdy angličtina používá minulý prostý a nadužívání genitivu a častější využívání ekvivalentu vazby there + verb. Ve VT se však tyto chyby neobjevují. Časté využívání vazby there + verb je ve VT nápadné.

⁴ NORD, Christiane. *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis.*

Záměr vysilatele / kanál (médium)

Nordová uvádí, že záměr vysilatele odpovídá základním komunikativním funkcím a je základem obsahových a formálních aspektů textu. VT byl publikován jako vědecký článek v odborném časopise Journal of Bioeconomics určeném odborné veřejnosti. Tento časopis je podle vydavatelství Springer zaměřen na povzbuzování kreativního dialogu mezi biology a ekonomy a mezioborového výzkumu.⁵

Příjemce (adresát) textu

Předpokládaným příjemcem VT je odborník v oboru ekonomie nebo životního prostředí. Při překladu je možné očekávat na straně příjemce znalost dané tematiky. Příjemce bude mít pravděpodobně dostatečné vědomostní a zkušenostní zázemí. Autor předpokládá motivovanost čtenáře – kladný postoj ke sdělované zkušenosti a přesvědčuje o konkrétním druhu přístupu k jím popisované problematice.

Místo a čas

Tyto údaje mají význam pro stanovení aktuálnosti textu. Čas produkce VT je 2007 a čas recepce 2011. VT je tedy aktuální a v období mezi produkcí a recepcí nedošlo ke změně jazykových, stylových nebo komunikačních norem. Místem produkce textu je Švédsko a text nevznikl překladem ze švédštiny, ale byl napsán anglicky. V textu se nevyskytují kulturně specifické prvky.

Funkce textu / motiv

Funkce překládaného textu je informativní a apelativní (apelová). Záměrem autora je přesvědčit čtenáře o důležitosti probíraného tématu a správnosti autorem prosazovaných variant řešení. Subjektivnost textu je nízká.

Textové funkce odpovídají určitým typům textu. VT lze na základě vnětextových faktorů zařadit mezi texty odborného stylu.

⁵ <http://www.springer.com/economics/environmental/journal/10818>

3.2 Vnitrotextové faktory z hlediska teorie funkčních stylů

Obecná charakteristika odborného stylu

Knittlová uvádí jako základní slohový postup odborného stylu výklad – problém je vysvětlován, objasňován, jsou uváděny argumenty, příklady a v textu se postupuje přísně logicky.⁶ Text obsahuje prvky intertextovosti, nacházejí se v něm vložené texty – citace, odkazy a poznámky. Nejdůležitější je u tohoto typu textů obsah a při překladu je na prvním místě přesnost.

Hybridnost stylů

Text má i funkci apelační, která je typická pro texty publicistické. Na několika místech se v textu vyskytuje oslovení čtenáře ve formě řečnických otázek

...are there good reasons to challenge this particular paradigm in relation to sustainability issues?

a instrukcí

Let us focus on PEP and PEO as actors in markets.

V některých částech textu se objevují subjektivní názory autora – I believe, in my judgement, Some readers ... may find.

Uvedené prvky jsou pro odborný styl neobvyklé. Na základě sdělení autora textu je zřejmé, že text vznikl rozpracováním příspěvku a powerpointové prezentace pro konferenci o ekologické ekonomii. Tyto prvky zůstaly v textu pravděpodobně za účelem udržení pozornosti čtenáře.

Prvky odborného stylu ve výchozím textu

Téma textu je jednoznačné a jednotné. Struktura a kompozice textu je přehledná, horizontálně je členěn na titul, kapitoly, podkapitoly a odstavce. Kapitoly a podkapitoly jsou zvýrazněny tučným písmem a číslovány. Vertikální členění zahrnuje poznámkový aparát, který není příliš rozsáhlý, a odkazy na citovanou literaturu.

⁶ KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRÝGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. Překlad a překládání. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010

Koherenci textu zajišťují větné kondenzory - suggesting that

Aktuální větné členění typické pro odborný styl klade na začátek věty téma, které je známé a po něm následuje réma.

*V případě odborného stylu je velmi častým jevem pasivizace
reference has been made to a 'triple bottom line', Having excluded business-as-usual as not being compatible with the intentions of the Rio conference, at least two options remain.*

*Na druhou stranu je překvapující užívání idiomatických vazeb:
putting all eggs in one basket, under this umbrella, case in point. Jedná se o prvky, které byly v textu pro odborný časopis zachovány z původní prezentace.*

4. Terminologie

*Termíny jsou pro odborný styl charakteristické a jejich překlad se řídí pravidly. Často dochází k normalizaci terminologie v mezinárodně významných oborech*⁷

V textu se vyskytují čtyři skupiny termínů. Jsou to termíny obecné, termíny pocházející z jiných oborů, termíny specifické pro daný obor a termíny, které nově zavádí autor textu.

Do skupiny termínů obecných patří například:

theory of science, phenomena, market, rationality, society, predilection, philosophy, paradigm, institution, pluralism, monism, means-ends relationship, multi-functionality, interface idea, path-dependance

Do skupiny termínů charakteristických pro jiné obory patří například:

institutional theory, mental maps, monetary performance, mission statement, contextualism, perspectivism, policy instruments

a většina zkratk přítomných v textu, například LCA, EMS, EMAS, CEO, EIA, GDP nebo CSR.

Termíny specifické pro daný obor, zde konkrétně environmentální ekonomii:

sustainability economics, ecological economics, neoclassical economics, precautionary principle, bio-regionalist, ecological modernization, biodiversity.

Kategorii termínů zaváděných autorem zastupují termíny political economic person a political economic organization. Tyto termíny byly autorem vytvořeny podle jeho vyjádření v roce 1999. Tyto termíny nemají v českém jazyce zažitý ekvivalent.

Při převodu terminologie volí překladatel mezi několika překladatelskými postupy – jedná se o deskriptivní ekvivalent, funkční ekvivalent, kulturní ekvivalent, kalk,

⁷ POŠTOLKOVÁ, B. POŠTOLKOVÁ. *O české terminologii*. Praha: Academia, 1983, s. 18

*modulaci, naturalizaci, synonymum, transpozici, transferenci (přejaté slovo) a provizorní překlad.*⁸

S transferencí se běžně setkáváme v případě vlastních jmen, názvů periodik (Journal of Bioeconomics), institucí a adres (School of Business, Mälardalen University, Box 883..).

Příkladem modulace je nahrazení putting all eggs in one basket: nespoléhat na jedinou alternativu, které lépe odpovídá úzu českého odborného textu.

Transpozice je využita například v případě změny plurálu phenomena na singulár fenomén.

Dobrym příkladem provizorního překladu jsou termíny politicko-ekonomická organizace a politicko-ekonomická osoba, které zavedl autor VT a které nemají ustálený český protějšek. Lze tedy předpokládat, že se jejich překlad ustálí, pokud se tyto koncepty v české odborné literatuře uchytí.

Velmi častým řešením (a zdrojem termínů v české terminologii obecně) je naturalizace. Příkladů naturalizace lze v textu nalézt celou řadu: rationality – racionalita, paradigm – paradigma, pluralism – pluralismus, ideology – ideologie, neoclassical economics – neoklasická ekonomie.

V případě známějších organizací je vhodné při překladu jejich názvů použít kalk, t.j. doslovný překlad. Příkladem je například Ministry for Education and Research, přeloženo jako ministerstvo pro vzdělávání a výzkum.

⁸ Newmark, P. *A Textbook of Translation*. 1. vyd. New York: Prentice-Hall International, 1988, s. 81 - 89

5. Závěr

Cílem mé bakalářské práce byl překlad článku Towards Sustainability Economics: Principles and Values z odborného ekonomického časopisu Journal of Bioeconomics.

V průběhu překladu jsem se setkal s problémem, jak zajistit koherenci textu při překladu v prostředí CAT studia – překladatel zde může mít tendenci soustředit se na překlad jednotlivých segmentů a zanedbat návaznost jednotlivých částí textu.

Některé termíny bylo nutné dohledávat v publikacích zaměřených na terminologii, kdy se zejména osvědčil Výkladový slovník vybraných pojmů z oblasti environmentální ekonomie.⁹

Jako přínosná se ukázala také komunikace s autorem textu, při které došlo k vyjasnění původu textu.

⁹ RITSCHELOVÁ, Iva, Antonín BRANŽOVSKÝ, Miroslav HÁJEK, Eva TOŠOVSKÁ, Karel PULKRAB a Jan KENDER. Výkladový slovník vybraných pojmů z oblasti environmentální ekonomie.

6. Glosář

<i>biodiversity</i>	<i>biodiverzita</i>
<i>ecological economics</i>	<i>ekologická ekonomie</i>
<i>EIA</i>	<i>posuzování vlivů na životní prostředí</i>
<i>EMAS</i>	<i>systém kvality řízení</i>
<i>EMS</i>	<i>systém environmentálního řízení</i>
<i>GDP</i>	<i>HDP</i>
<i>interface idea</i>	<i>styčná idea</i>
<i>LCA</i>	<i>analýza životního cyklu</i>
<i>market</i>	<i>trh</i>
<i>monism</i>	<i>monismus</i>
<i>neoclassical economics</i>	<i>neoklasická ekonomie</i>
<i>paradigm</i>	<i>paradigma</i>
<i>path-dependance</i>	<i>závislost na předchozím vývoji</i>
<i>phenomenon</i>	<i>fenomén</i>
<i>political economic organization</i>	<i>politicko-ekonomická organizace</i>
<i>political economic person</i>	<i>politicko-ekonomická osoba</i>
<i>precautionary principle</i>	<i>princip předběžné opatrnosti</i>
<i>sustainability economics</i>	<i>ekonomie udržitelnosti</i>
<i>theory of science</i>	<i>vědecká teorie</i>

7. BIBLIOGRAFIE

ANDERMAN, Gunilla M a Margaret ROGERS. *Translation today: trends and perspectives*. Buffalo, N.Y.: Multilingual Matters, c2003, ix, 232 p. ISBN 18-535-9618-3.

BAKER, Mona. *In other words: a coursebook on translation*. New York: Routledge, c1992, x, 304 p. ISBN 04-150-3086-2.

HATIM, B a Jeremy MUNDAY. *Translation: an advanced resource book*. New York: Routledge, 2004, xx, 373 p. ISBN 04-152-8306-X.

KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRYGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010, 291 s. Monografie (Univerzita Palackého). ISBN 978-802-4424-286.

LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. Vyd. 3., upravené a rozšířené verze 2. Praha: I. Železný, 1998, 386 p. ISBN 80-237-3539-X.

MILTON, John a Paul F BANDIA. *Agents of translation*. Philadelphia: John Benjamins Pub., c2009, vi, 337 p. Benjamins translation library, v. 81. ISBN 90-272-1690-8.

NEWMARK, P. *A Textbook of Translation*. 1. vyd. New York: Prentice-Hall International, 1988. ISBN 0-13-912593-0.

NORD, Christiane. *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. Amsterdam u.a.: Rodopi, 1991. ISBN 90-518-3311-3.

POŠTOLKOVÁ, B. POŠTOLKOVÁ. *O české terminologii*. Praha: Academia, 1983, 83 s.

RITSCHELOVÁ, Iva, Antonín BRANŽOVSKÝ, Miroslav HÁJEK, Eva TOŠOVSKÁ, Karel PULKRAB a Jan KENDER. *Výkladový slovník vybraných*

pojmu z oblasti environmentální ekonomie. 1. vydání. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2002. ISBN 80-7044-416-9.

SCHÄFFNER, Christina. Translation in the global village. Buffalo: Multilingual Matters, c2000, 72 p. ISBN 18-535-9488-1.

SNELL-HORNBY, Mary. The turns of translation studies: new paradigms or shifting viewpoints?. Philadelphia: J. Benjamins Pub., c2006, xi, 205 p. ISBN 90-272-1674-6.

ŠAUER, Petr. Základy ekonomiky životního prostředí I. Praha: Nakladatelství a vydavatelství litomyšlského semináře, 2008, 115 s. ISBN 978-80-86709-13-0.

TOMŠÍK, Karel. Evropská integrace a environmentální ekonomika. 4. vydání. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2010, 119 s. ISBN 978-80-213-2105-2.

ZEMAN, Jan. Ekonomické základy trvale udržitelného rozvoje. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, 171 s. ISBN 80-244-0420-6.

Ekonomie a životní prostředí: nepřátelé, či spojenci?. 1. vyd. Praha: Alfa Publishing, 2007, 399 s. ISBN 978-80-86851-69-3.

8. ANOTACE

<i>Autor:</i>	<i>Bureš Pavel</i>
<i>Katedra:</i>	<i>Katedra anglistiky a amerikanistiky FF UP v Olomouci</i>
<i>Název česky:</i>	<i>Překlad ekonomického textu s překladatelským komentářem.</i>
<i>Název anglicky:</i>	<i>A translation of a specialised text focusing on economics with a translation commentary</i>
<i>Vedoucí práce:</i>	<i>Mgr. Josefína Zubáková</i>
<i>Počet stran s přílohami:</i>	<i>70</i>
<i>Počet stran bez příloh:</i>	<i>49</i>
<i>Počet znaků s přílohami:</i>	<i>125 205</i>
<i>Počet znaků bez příloh:</i>	<i>69 405</i>
<i>Počet příloh:</i>	<i>1</i>
<i>Počet titulů použité literatury:</i>	<i>17</i>
<i>Klíčová slova:</i>	<i>Překladatelská analýza, analýza textu, vnětextové a vnitrotextové faktory, překlad, ekonomie</i>
<i>Key words:</i>	<i>Translation analysis, text analysis, extratextual and intratextual factors, translation, economics</i>

Anotace v ČJ: Cílem této bakalářské práce je překlad odborného ekonomického textu. Sestává z praktické a teoretické části. Praktickou částí je překlad výchozího textu, teoretická část se zaměřuje na metodiku a problémy spojené s překladem.

*Výchozí text, jehož autorem je Peter Söderbaum, byl publikován v roce 2007 v časopise *Journal of Economics* a jedná se o první překlad tohoto textu do češtiny.*

Annotation: This thesis is based on the translation of a specialised text focusing on economics. It consists of a practical and a theoretical part. The practical part

consists of the translated text and the theoretical is focused on the methodology and issues connected with translation.

The source text written by Peter Söderbaum was published in the Journal of Bioeconomics in 2007 and had not been translated into the Czech language before.

Příloha

Towards Sustainability Economics: Principles and Values

PETER SÖDERBAUM

*School of Business, Mälardalen University, Box 883, 72123 Västerås, Sweden
(peter.soderbaum@mdh.se)*

Synopsis: Radical alternatives, in terms of our ideas about science in society, about economics, ideology and institutional arrangements, should be included among possibilities considered within the scope of a pluralistic philosophy. While all these aspects of our mental maps are interrelated and important, economics plays a key role in attempts to get closer to a sustainable society. Mainstream neoclassical economics is not enough. The tendency to exclusively rely on this particular theory is considered part of the problems faced. A 'sustainability economics' more in line with dominant ideas of democracy is proposed, emphasizing the ethical, ideological and political elements. Reference is made to institutional theory but the principles and concepts suggested are in many ways similar to other kinds of heterodox economics and developments in other social sciences. Neoclassical economics is used as a point of reference in pointing to alternative ideas about human beings, organizations, markets, decision-making, efficiency, rationality, progress in society and institutional change processes. Predilection for such an alternative conceptual framework (or for neoclassical economics) is not exclusively a scientific choice but as much a matter of political and ideological preferences. One paradigm may be dominant at a time, but because of the ideological specificity of each paradigm, competing theoretical perspectives should be accepted and even encouraged in a democratic society.

Key words: theory of science, neoclassical economics, institutional economics, Political Economic Person, ideological orientation, Political Economic Organization, democracy, actor dialogue

JEL classification: B52, DO2, D60, Q56, Q57

1. Introduction

Ecological Economics can be defined as economics for sustainable development or more simply 'sustainability economics'. This may include neoclassical environmental economics but is broader in scope and has partly emerged as a criticism of neoclassical economics (Costanza 1991). Some argue that neoclassical economics, while being useful for some purposes, is not very helpful in tackling present social and environmental challenges, and is part of a mental map that has brought us to the present precarious situation.

Judgements on the sufficiency of the neoclassical paradigm refer to complex phenomena, and are subjective and even political in character. These judgements are made by scholars, politicians, and others. For instance, in 2003 the

German Ministry for Education and Research turned to the German Institute for Economic Research (DIW, Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung) in Berlin for advice, and initiated a research program on ‘Sustainability and Economics’. This was a somewhat unusual appeal to DIW, its research competence almost exclusively based on neoclassical theory. A series of workshops were arranged, based on the premise that the theoretical and methodological contribution of neoclassical economics to sustainable development is ‘inadequate’ (<http://www.sustainableeconomics.de>). Some ecological economists from the *European Society for Ecological Economics* were invited to present their views.

In relation to the present challenges there is room for humility. Nobody can seriously argue that he or she knows the final answers about relevant theories and methods, or the final solution to the problems faced. In relation to the present complexity, including issues of value and ideology, there are reasons to listen to many voices. The precautionary principle, applied at this level, suggests that a degree of pluralism is a wise philosophy rather than preaching the *one and only* way ahead. Putting all eggs in one basket is probably not a wise rule of thumb in the present situation, an argument that should be familiar to neoclassical economists.

Ecological economics is not a clear-cut paradigm comparable to neoclassical economics. It is rather an interdisciplinary theme with many sources of inspiration in terms of paradigm and ideological orientation. This is probably more of an advantage than a deficiency, but there is still an issue of the appropriate degree of pluralism. There are reasons we as ecological economists should look back on our research and educational activities to try and find some set of principles and value orientations we believe in. I will make such an attempt knowing that there are other views on essential premises for ecological economics.

In what follows, principles and their implications will be discussed in relation to:

- Theories of science
- Paradigms in economics
- Ideology (in a broad sense)
- Institutions

This will be followed by a discussion of proposals concerning basic principles for an alternative (institutional) microeconomics (or if one prefers: an alternative social science approach to sustainability). These principles will refer to:

- the individual in the economy and society;
- businesses and other organizations;
- perspectives on the economy with all kinds of actors;
- markets;
- ideas about progress, welfare and poverty;
- decision-making, efficiency and rationality;
- democratic, social, and institutional change processes; and
- institutions compatible with specific interpretations of sustainable development.

The idea here is certainly not to present a textbook in sustainability economics, but rather to point to some opportunities for advancing ecological economics. As a first step, I will briefly discuss competing interpretations of sustainable development, and point to two related (and competing) ideas about ecological economics.

2. Competing interpretations of sustainable development

The Brundtland Commission with its report 'Our Common Future' ([World Commission on Environment and Development 1987](#)) made sustainable development a catch-phrase for the international policy dialogue. The report and the many documents from the 1992 Rio de Janeiro conference reflect the opinions of politicians, civil society organizations, industry, and other actors. The mentioned documents therefore represent a compromise that legitimizes many interpretations of sustainable development.

Sustainable development was launched as a new, or at least modified idea about progress in society that should somehow replace previous ideas. Business-as-usual in the sense of GDP growth at the national level, and profit maximization at the company level, was thereby challenged. While the authors of the Brundtland report indicated a need for economic growth to counteract poverty, the Rio process focused on three dimensions: economic, social and environmental. In relation to business operations, reference has been made to a 'triple bottom line' ([Zadek 2001](#)) suggesting that monetary performance is no longer enough.

Since economic and even social aspects of development can include almost everything, I believe it is more clarifying to differentiate between monetary and non-monetary aspects of development. The non-monetary aspects include various social and environmental indicators and impacts, but may also refer to health and culture. The novelty of the Rio conference and preparations for it can thus be interpreted as pointing in the direction of making non-monetary aspects of development more visible. Using monetary indicators is no longer enough in a situation where a number of global and regional unsustainable trends have been observed concerning climate change, chemical pollution, biodiversity loss, illnesses, or poverty. Such negative trends should not be accepted but rather reversed when possible. The qualification *when possible* points to the fact that non-monetary changes differ from monetary reasoning in that inertia and even irreversibility have to be carefully considered. In addition to making non-monetary impacts legitimate (and not only through some alleged monetary value), the Rio conference indicated a need to articulate intra-generational and inter-generational ethical issues as part of the development dialogue. The precautionary principle ([Harremoës 2002](#)) should be observed when inter-generational ethical issues involve uncertainty.

Having excluded business-as-usual as not being compatible with the intentions of the Rio conference, at least two options remain. One is to modify present thinking, ideologies, and institutional arrangements in an attempt to cope with

the problems faced, leaving the existing institutions essentially intact. This is the ‘ecological modernization’ policy followed so far in Sweden and other parts of the world. Some of the instruments applied include: Environmental Management Systems (EMS) and other certification schemes of a voluntary kind, reference to specific codes of conduct indicating the meaning of Corporate Social Responsibility (CSR), methods such as Life Cycle Analysis (LCA), Environmental Impact Assessment (EIA), environmental labelling of products, new partnerships between industry and government or between industry and environmental organizations, environmental taxes to reduce extraction of natural resources or levels of pollution, markets for pollution permits and poverty reduction programs.

One advantage of these instruments is that awareness about environmental, human rights and poverty issues is increasing in many circles, which may facilitate further steps in a social and institutional change process towards sustainability. It is also true that some of the above measures and policy instruments, such as environmental taxes, can be very powerful in transforming society if implemented on a large scale. But the potential of such instruments will not be utilized as long as the main idea is one of modification within the scope of present institutional arrangements. More radical interpretations of sustainable development have to be brought into the picture.

Environmental science and policy deliberations at the governmental level tend to identify environmental problems at the ecosystem level (climate change, ozone layer degradation, chemical pollution, biodiversity loss etc), and as part of the neoclassical economics perspective, connect these problems with failures of the political economic system (e.g. ‘market failure’ and failure of government). Proposals concerning policy instruments are more or less directly derived from such observations and then related to neoclassical theory.

Problems can, however, be formulated at more fundamental levels. If things go wrong in terms of unsustainable trends concerning land, water or air then it becomes very relevant to focus on dominant ideas about science and how it relates to society and politics, dominant paradigms in economics, dominant political ideology, and dominant institutional arrangements (Söderbaum 2004a). This means that all kinds of actors in society should be challenged. Using the vocabulary of ‘failures’ there are many types of failures besides those suggested by neoclassical economists:

- failure of dominant ideas about science;
- failure of dominant ideas in specific disciplines, such as economics and business management;
- failure of dominant political ideology; and
- failure of existing institutional arrangements.

Such possibilities should be systematically investigated, and various alternatives should be opened for debate. Universities are supposed to encourage this kind of new, critical, and creative thinking, but (as is the case everywhere people meet),

there are social limits to public debate within different arenas, leaving considerable room for the defence of vested interests, opportunism, and 'blockage' of new thinking, to use the vocabulary of Eva Kras (2007).

Ecological economics is a case in point. There are tensions among ecological economists concerning ways of perceiving the world, and such tensions should be dealt with openly and constructively. One major issue is how one should relate to mainstream neoclassical economics. Environmental economics has existed since the early 1970s and is an extension of neoclassical economics. Ecological economics is more pluralistic. The journal *Ecological Economics* includes alternative as well as neoclassical contributions, the latter tending to overcrowd the former. Should we as ecological economists respect the near monopoly position of the neoclassical paradigm in departments of economics all over the world, hoping that neoclassical economists will internalize at least some part of our arguments, or are there good reasons to challenge this particular paradigm in relation to sustainability issues? Should we follow the example of the German government as previously described, insisting on the need for something new and different?

Of the two competing visions, one can thus be labelled the 'interface idea' of ecological economics, where the ambition is essentially to link the dominant paradigm in economics with the dominant theoretical perspective in ecology, while leaving each paradigm essentially intact. The other is to fundamentally question the basic ideas of mainstream neoclassical economics in relation to sustainability issues. To avoid misunderstandings, this questioning is part of a pluralistic philosophy where the possible contributions of neoclassical economics to other fields and even in part to sustainability, is not denied. Neoclassical economics is regarded as useful even in the present paper, more precisely as a point of reference in attempts to articulate alternatives.

3. Principles related to science in society and politics

A first set of principles for ecological economics refers to theories of science and the role of science in society:

1. Science is part of society, not outside or separate from it.
2. While acknowledging the importance of natural science in relation to environmental issues, ecological economics should primarily be regarded as a social and political science (not an extension of natural science).
3. Research and education at universities, and more generally, are coloured by values and ideology. The positivistic idea of value-neutral research and education must be abandoned.
4. The rules and ideals of democracy are as relevant for university research and education as for other parts of society.
5. Attempts should be made to openly articulate the value basis of research, educational activities, and university policy, in terms of its mission statement.¹

6. While objectivity has a role in any research, the subjectivity of actors (for instance their ideological orientation) in different roles is extremely important in understanding social and institutional change processes.
7. Actors participating in the development dialogue, university scholars included, should be held responsible and accountable for their arguments and practice.
8. Only a degree of pluralism with respect to theories of science, paradigms, and ideology is compatible with democracy.
9. Within the scope of pluralism, one dominant paradigm is a common situation. This should be the result of fair competition, not of monopoly and protectionism.

Historically there has been an ambition to separate universities from government and politics. This is connected with positivism as a theory of science. The idea is to seek truth by systematically observing what goes on in nature and society. Objectivity, value-neutrality, testing of hypotheses to learn about regularities concerning specific phenomena, are features connected with this particular view of science. Today, reference can be made to ‘perspectivism’ (Fay 1996), suggesting that in addition to positivism, there are competing or complementary theories of science, such as hermeneutics and social constructivism. Rather than exclusively focus on regularities, an interest in uniqueness and ‘contextualism’ (Toulmin 1990) has become respected, with case studies as one practical form of doing research (Söderbaum 2000, pp. 26–31).

Science has to be seen as part of society, since social science research, and indeed all research, is coloured by values and ideology (principle 3 above). ‘Valuations are always with us’ in social science research as argued by Gunnar Myrdal (1978, p. 778). Ideas about ‘good science’ therefore, must be slightly reformulated. The scholar should strive to become conscious about all steps in the research process, and openly discuss how values and ideology are involved (choice of area of research, theoretical and ideological perspective chosen, choice of the way problems are formulated, of the methods used, the way empirical results are presented, etc.). How does the scholar understand sustainable development, for instance, or other ideas about progress in society?

The term ‘ideology’ as used above should be understood in a broad sense and not limited to established political ideologies, such as liberalism or socialism. Ideology refers to a means-ends relationship and can be issue-related, referring to specific policy areas such as health or environment. In environmental policy, some prefer to rely on voluntary measures by business and individuals, while others emphasize command-and-control policies (to use the ideological vocabulary of neoclassical economists). There are, of course, positions in between, and other relevant dimensions for distinguishing between policy options.

‘Democracy’ (principle 4 above) indicates an open society, where law and order is commonly understood, and individuals and organizations are accountable. Accountability refers to social control and presupposes that power is divided

between organizations and actors rather than concentrated. Democracy is also about believing in the constructive role of dialogue, and the ability and willingness to accept the existence of more than one perspective (opinion, ideological orientation). This acceptance of other perspectives has its limits, since perspectives that contradict democracy itself are not included.²

The opposite of pluralism is monism, the idea that only one perspective is legitimate in science and society. Monism can be negatively referred to as ‘fundamentalism’ and may prepare the way for concentration of power and dictatorship. Belief systems that exclude competing perspectives are of different kinds. They may be political, religious, and even provided in the name of science. While there is some diversity among neoclassical economists, the textbooks used are clearly monistic, suggesting that it is not totally wrong to speak of ‘market fundamentalism’. In my judgement, the ideology of neoclassical economics legitimizes a specific kind globalization, where it is believed to be generally good for society if business corporations have the right to penetrate every part of the globe with their products.

From this point of view, it becomes clear that a discipline such as economics or business management should not limit itself to one paradigm, since that would reduce departments of economics or schools of business to ideological propaganda centres. This has actually happened to departments of economics, and to a lesser extent, business schools.

What are the implications of this for ecological economics? A first assertion is that traditional ideas of objectivity connected with positivism are still relevant for ecological economics at stages in the research process, but are not enough. The use of theories of science more connected with humanities and social sciences, such as hermeneutics and the study of narratives and discourses should be encouraged and will contribute to a degree of pluralism. The debate on Post-Normal Science points in the same direction (Funtowicz & Ravetz 1991, 2003).

The journal *Ecological Economics* is referred to as the ‘trans-disciplinary’ journal of the International Society for Ecological Economics (ISEE). This is reasonable but not enough. Trans-disciplinary as a concept tends to imply the synthesis or interface idea of ecological economics, focusing on the link between two established disciplines. In addition, reference to pluralism is needed, suggesting that we reject a singular paradigm foundation and work with different theoretical perspectives, or more than one synthesis. Unfortunately, many scholars in the USA avoid open criticism of neoclassical economics, while a majority in the European Society of Ecological Economics regard it as part of the problem, and thus view criticism of it as necessary to a solution.³

4. Principles related to paradigms in economics and business management

The principles concerning perspectives in economics largely follow from the above principles related to theories of science and the role of science in society:

1. Research and education in economics and business management should benefit from many theories of science.
2. Interactive learning (where many disciplines contribute) and pluralism should be leading principles for economics and business management.
3. Research that openly scrutinizes the values and ideology behind mainstream economics and business management should be encouraged. This scrutiny should also be applied to alternative theoretical perspectives. The subjectivity of different actors should be scrutinized and opened for dialogue, scholars included.

The conceptual framework of economics has played a key role in development dialogue over the years, and is still very influential. It is increasingly understood that the neoclassical perspective does not suit all purposes. Neoclassical economics is now challenged by many actors, students and professors in economics included (Fullbrook 2003, 2004). An International Confederation of Associations for Pluralism in Economics (ICAPE; see www.icape.org) exists, with some 30 supporting associations. Under this umbrella, textbooks for pluralism in economics education are being prepared.

Mainstream business management research and education, with its emphasis on monetary performance, is in many ways part of the neoclassical tradition, but it also learns from other social science disciplines when judged useful and relevant. A degree of pluralism is present, and the criticism of management theories and practices is often respected (Ferraro 2005). Organization theory, as an example, focuses on many kinds of organizations rather than narrowly limiting interest to business organizations, and may even take power relationships and ideology into account (Jackson 2000, Brown 2000).

What are the implications of this for ecological economics? At an early stage, Richard Norgaard (1989, 1994, see also Söderbaum 2004b) pointed to a need for pluralism in ecological economics. Pluralism should not be seen as a weakness of a scientific field but rather a strength reflecting the existence of different ideological orientations in a democratic society. The failure of neoclassical economists to open the door for criticism and pluralism is a major problem in contemporary society. The neoclassical perspective is just one among other possible paradigms in economics, and the present tendency to protect one paradigm while avoiding competition must end.

If reverence to neoclassical economics is made the hallmark of ecological economics, then our international and regional associations partly lose their *raison d'être*. There are other associations and journals for neoclassical environmental economists. Part of an explanation seems to be that some influential ecologists, like other natural scientists, find that they have something in common with neoclassical economists: positivism as a theory of science.

An example is the 2004 ISEE conference in Montreal, where two neoclassical environmental economists, Partha Dasgupta and Karl-Göran Mäler, were awarded the Boulding Prize in ecological economics. Both have roles in the International

Beijer Institute for Ecological Economics in Stockholm, which is regarded by many as an institute in defence of neoclassical economics, advocating the above mentioned 'interface' idea. While a degree of pluralism should characterize our field of science, the repetition of neoclassical ideas is not very innovative or progressive today. Dasgupta and Mäler are certainly respected as neoclassical economists, but far from the open and interdisciplinary attitude of Kenneth Boulding (1956, 1970) in his many books.

Those in the ISEE committee who backed the decision were all from the US society, and were ecologists rather than economists. At the 2004 ISEE meeting in Montreal, where the award was presented, some ISEE members protested, arguing that the award should respect the spirit of Kenneth Boulding's work. The positive side of the story, as I see it, is that the 2006 award went to Richard Norgaard of Berkeley University, a person whose ideas and activities are much closer to the Boulding message. These two events, and the story as a whole, suggest that debate is meaningful and that some leading members of ISEE have listened and are ready to reconsider their ideas.

Some readers educated in the positivistic tradition may find the above story strange. It is subjective and emphasizes the opinions and experiences of specific individuals rather than being the result of a questionnaire to a sample of ISEE members. In fact, this story-telling exemplifies the importance of contextualism as a possible way to learn about the world (cf. 3 above). The stories told by individuals as actors can be very relevant and add to our understanding. For instance, how do individuals as actors (professionals, politicians or other) related to specific land-use or water issues understand or interpret sustainable development? At the same time it is obvious that the arguments of a few individuals seldom tell the whole story about social events and development processes.

Business corporations, whether national or trans-national, are powerful and have political agendas. Unfortunately, only a very limited number of articles in *Ecological Economics* have focused on issues of business and the environment, such as Corporate Social Responsibility and Environmental Management Systems. One may argue that there are other journals for this purpose. But our claimed interest in governance should include all kinds of actors as being part of governance. It may furthermore be observed that very few articles have been published in *Ecological Economics* about environmental organizations. Why is this so? In the case of business (given our common ideological commitment) all kinds of departures from simplistic ideas about business operations should be of interest. One cannot expect good performance in social and environmental terms at the macro level if business organizations focus exclusively on monetary performance.

5. Principles related to democracy and ideology

The principles regarding ideology and democracy largely follow from, or are related to, the ones already presented:

1. Democracy has to be central to any dialogue about values and ideology.
2. Value, ethical, and ideological issues have to be openly discussed in academia, rather than hidden behind scientific jargon or in other ways.
3. Science can never dictate correct values to be applied for policy or decision-making.

The priority of democracy over and above other rule systems should be respected. In the case of neoclassical economics, the priorities are reversed: the market comes first. Normal imperatives of democracy play a negligible role. At best one refers to a 'monetary democracy' in terms of willingness to pay for alternative commodities or bundles of commodities. To be more explicit, neoclassical theory is built on a mechanistic and impersonal market ideology (among other possible ideologies). Issues of responsibility and accountability are systematically downplayed or avoided.

As observed by David Korten (2001), there is a close relationship between neoclassical economics and neo-liberal ideology. Focus on GDP growth and international business competitiveness is shared by both perspectives, as is the emphasis on private property and low cost production efficiency.

The neoclassical paradigm is defended by many and for different reasons. Neoclassical economists have, of course, vested interests in the theory. Their research and educational activities are based on this particular perspective and new thinking may be experienced as a disturbance to their equilibrium. Some neoclassical economists may have internalized their ideology.

Those who challenge neoclassical theory are not always greeted with enthusiasm, perhaps due to its attractiveness for many actors since it does not raise issues of responsibility or accountability. The neoclassical conceptual framework has become institutionalized in many ways, at local, national, and global levels. The World Trade Organization, based as it is on neoclassical trade theory, is one example on the global level. Another example is the Bank of Sweden Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel, which, not unexpectedly, plays a conservative role. This is not a normal Nobel Prize, and is much criticized, but it still plays an important role in the ongoing power game.⁴

Since the activities of universities are part of society, and since democracy is a leading principle for governance, science can never dictate 'correct values' for purposes of decision-making or allocating resources at the societal level. Neoclassical Cost-Benefit Analysis is built on the premises that a specific market ideology (among possible market ideologies) should be applied in valuing alternatives for public decision-making, and that there is consensus in society about this particular way of valuing projects, programs and policy options. This assumption about consensus is not correct, especially not in relation to the environmental issues dealt with by ecological economists (Mishan 1980, Söderbaum 1983).

What does this mean for ecological economics? One implication is that issues related to values, ethics, and ideology should be discussed more often in the

journal *Ecological Economics*. This can be done in many ways. One is to encourage and invite contributions by visionaries such as those who contribute to the ongoing development dialogue. Another is to exclude papers built on cost benefit analysis and so-called contingent valuation as not being compatible with democracy. Our previous plea for pluralism does not include cases where democracy is replaced by technocracy or other kinds of fundamentalism.

6. Principles related to institutional arrangements

The previous principles suggested for theories of science form a background to understanding present and future institutional arrangements:

1. Although inertia and path-dependence are involved, institutions and institutional arrangements change more or less over time in one direction or another.
2. Institutions and institutional arrangements should not be regarded as a given but rather problematized: there are always alternatives to present arrangements that may be more compatible with specific development objectives.
3. The institutional arrangements at a particular point in time are the result of a historical process and an ongoing power game with many actors and networks involved.
4. Theoretical and ideological perspectives in economics play a role in legitimizing or delegitimizing specific institutional arrangements.
5. To facilitate a change process towards institutional arrangements compatible with sustainable development, the issues of paradigm and ideology must be raised.

Knowing about neoclassical economics and its alternatives is important for understanding social and institutional change processes, but knowing is not enough. All aspects of an individual's mental map are involved. In the present paper I have pointed to ideas about science, economics, and ideology as basic to our understanding of what is regarded as successful or dysfunctional institutions. This is essentially the theme in David Korten (2001) book *When Corporations Rule the World*. He points to combinations of change processes that support each other, for instance the propaganda for neo-liberalism and the continued reliance in many circles on neoclassical economics. Korten leaves us on an optimistic note, however, pointing to the responsibility and opportunities of his readers by a citation from another 'visionary' Willis Harman (Harman in Korten 2001, p. 233), who said 'By deliberately changing the internal image of reality, people can change the world'.

Along these lines of reasoning, one way of understanding institutional change processes is to focus on interpretation as an essential step. Elsewhere (Söderbaum 2004a, pp. 353–354) I have suggested four parallel processes:

- interpretation of a phenomenon;
- naming a phenomenon;

- manifestation; and
- acceptance (achieving legitimacy).

The previously mentioned Environmental Management Systems may serve as an example. Certification schemes, such as ISO 14 001, emerged as a result of public pressure and voluntary initiatives by businesses. It was increasingly understood that business is not only about monetary performance, but also about environmental performance (and that efforts to improve environmental performance need not be bad for business even when judged in narrow monetary terms). Just as there are systematic management activities focusing on other aspects of business performance (quality of products, work environment), the ideas of similarly managing environmental impacts emerged and became established. The new activities were named ISO 14 001 and EMAS (European Union Eco-Management and Audit Scheme, a slightly different system with more emphasis on publicity of environmental performance), and became manifested in auditing organizations, certificates, environmental coordinators and the like.

The success of an institution will depend on the conceptual and ideological orientation of different actors and the socio-cultural climate of different arenas or societies more generally. It may be noted that ISO 14 001 is more popular (even among trans-national companies) in some European countries than in the USA. This suggests that in addition to the four parallel processes mentioned, we must refer to concepts such as actor, agenda, and arena, once more pointing to the role of cooperation among individuals. Mälardalen University was the first university in Sweden, probably in Europe, to become certified according to ISO 14 001.⁵

International standardization schemes such as ISO 14 001 act on many levels (along with other institutional change processes), from local to global. Two institutions or institutional change processes may mutually support or counteract each other. Behind all these processes the issue of interpretation is important. And here again, our ideas about economics are part of the picture.

Among implications for ecological economics, the importance of conceptual frameworks and theory once more comes to the fore. Critical examination of institutions that appear to hinder efforts towards sustainability is very much warranted. In preparing for some alternative to the WTO, criticism of international trade theory and formulation of an alternative to this theory becomes a key consideration.

Another recommendation for the journal *Ecological Economics*, is to encourage case studies that exemplify specific institutional change processes. How do specific actors argue for institutional change of a specific kind and what are the arguments of those opposing this particular interpretation and action? In this way the actors themselves may learn from reading about the different arguments, and people in general will become aware of existing power relationships and the opportunities as well as obstacles for change. Hopefully, an increasing number of actors will understand that their personal (choice of) interpretations will make a difference.

7. Elements of a Sustainability Economics

Fortunately, there are alternatives to neoclassical economics. My own preference is institutional economics in the tradition of Thorstein Veblen, John R. Commons, K. William Kapp (1950) and Gunnar Myrdal (1972) but there are other (in some respects similar) alternatives. Labels used for such alternatives are social economics, political economics, or evolutionary economics. Feminist economics often turns out to be similar to the present institutional economics but may also refer to neo-classical studies focusing on the role of women in society (e.g. see Perkins 2007).

7.1. *Political Economic Person assumptions*

Neoclassical economics starts with assumptions about 'economic man'. This model of human beings is useful for some specific purposes. Individuals are essentially regarded as consumers and wage-earners optimizing their behavior in a market context. Egoistic motives are assumed and the individual is mechanically responding to market signals.

Representatives of other schools have a common tendency to point to the limitations of utility theory built into the neoclassical model (Löfstedt 2005). There are many ethical theories, and ethical issues should be problematized rather than taken for granted. This is particularly so in relation to the sustainability issues discussed here. Reference to a Political Economic Person (PEP) is a response to this challenge (Söderbaum 2000, pp. 33–41). It is assumed that an individual is guided by her ideological orientation. This refers to means-ends relationships, and can be understood in terms of the present position of an individual, the desired future position(s), and ideas about how to get there. As part of this ideological orientation, ethical and other aspects will vary between individuals, and will change over time for each individual (as a result of dialogue).

Market-related roles (consumer, wage-earner, lender of money) are important in understanding economics and development, but the same is true of roles as professional, parent, citizen, or member of a public interest group. PEP builds on a frame of reference closely related to social psychology with concepts such as motive, role, relationship, activity, ideological orientation, identity, network and life-style (Ibid). The individual is learning and modifying behavior over time, adapting to a changing context (social, cultural, institutional, physical man-made, and natural). Relationships are not only antagonistic (as in neoclassical theory) but also cooperative. Healthy individuals have a strong ego but are also related to other individuals, and to local, regional, and national communities (even to the global commons). It becomes meaningless to speak about sustainability if it is assumed that the individual is not concerned about impacts on other individuals or nature, in a local, regional, or global context.

7.2. *Political Economic Organization*

The idea of organizations in neoclassical economics is extremely simplistic. The only organization considered is the firm, and the assumption about the purpose of the firm is similarly simplistic: maximizing monetary profits. No conflict of interest (or differences in ideological orientation, to use our language) is assumed, which suggests that the organization is a top-down, command-and-control organization. Maximizing profits is assumed to be efficient for the company, and contributes to an efficient market economy.

Many simplifying assumptions made by neoclassical economists concerning individuals, organizations, markets, or efficiency, relate to a preference for mathematical language and presentation technique. This language, while being useful for some purposes, has its limitations. Logical reasoning is not limited to mathematics, and in relation to the sustainability issue, mathematics must be subordinated to qualitative reasoning. Our purpose should neither be to 'save' neoclassical theory, nor its preferred way of presenting problems and claimed solutions.

Contrary to neoclassical assumptions, we must imagine organizations and entities where individuals are visible, rather than hidden. The concept of Political Economic Organization (PEO) is suggested. A reader may wonder why the word 'political' appears in Political Economic Person and Political Economic Organization.⁶ Should we not protect a private sphere outside politics? My answer is that this private sphere is extremely important, but we are dealing with public affairs. Sustainability is a public and political issue, and democracy (rather than markets) is the primary source of rules in dealing with political issues. The social responsibility (and accountability) of individuals and organizations is taken seriously and becomes open for dialogue. In a more positive sense, PEP and PEO assumptions suggest a freedom of ideological and political judgement among actors when compared with 'economic man' and the exclusively profit-maximizing organization. Concepts of efficiency and rationality become open issues and are related to the ideological orientation of the actor making the evaluation.

According to PEO assumptions, each organization is guided by a mission statement that is more or less shared by the members and stakeholders of the organization. The mission statement is open to debate and sometimes modified or radically changed in relation to the sustainability issue or for other reasons. A mission statement points to the core values of an organization, and will vary between organizations (business companies, civil society organizations, churches, etc.). While monetary considerations and impacts are important for any organization, the same can be said about non-monetary considerations. It is an illusion that only profits matter for business corporations. Prestige, power, and social relationships are normally relevant, and the opportunity for CEOs to profit personally from company operations sometimes appears more important than shareholder value.

7.3. *Political interpretations of the market*

In neoclassical economics, markets are at the heart of analysis. Markets are understood and described in mechanistic terms. Individuals are consumers and wage-earners, and interact with firms in markets and respond to prices. Perfect competition is good for society and cartels or monopolies are bad. This model and view of markets is only one among many possibilities. Reference to PEP and PEO will give us a different starting point where market and non-market relationships are important in the economy. Let us focus on PEP and PEO as actors in markets.

Guided by their ideological orientation or mission statement, each market actor is part of more or less established market relationships. Each actor is more or less concerned with the outcome for other market actors and society at large. There may be antagonistic elements and conflict, but also perception of common interests and cooperation. Market actors may discuss prices and wages in terms of fairness and justice. Similarly, outside observers who are not immediate parties of a transaction may also judge the fairness (or compatibility with sustainable development) of specific market transactions. Such an external actor may also conclude, with reference to her ideological orientation, that market actor A is 'exploiting' market actor B.

This is a different world from that of neoclassical economics or trade theory. Trust becomes an issue in understanding market relationships. The CEO of company A is certainly concerned about the monetary performance of A, but may also care about the profits and performance of suppliers and customer companies. The reality of business-to-business relationships is very different from neoclassical simplifications (Ford 1990, Söderbaum 2002).

Neoclassical trade theory tends to see trade as a relationship between nations. In reality, trade is often between companies, or even intra-company trade. Furthermore, transactions may be complex, involving many commodities. Rather than attempting to show that international trade is always good for both trading parties, and thereby society at large, the present institutional theory suggests that judgements on trade are a matter of the observer's ideological orientation. Actors positioned inside or outside the transaction may end up with different and even opposing judgements. Multi-functionality and ethical issues about child labor or low wages may enter the picture. Multi-functionality points out that in many cases, trade is not about price and quantity alone, but about the multidimensional impacts on all stakeholders in each trading country. For ecological economists, impacts on landscape or the greenhouse gasses from commodities transportation cannot be assumed away, but should be carefully considered and estimated.

Today, so called outsourcing is a normal phenomenon in Sweden. Manufacturing is systematically moved to countries with lower wages to reduce production costs and prices for the consumers. As part of the neoclassical economics perspective, this is thought to be a normal and beneficial process for all parties involved. Employment is reduced in Sweden and increased in other countries. Pollution from

manufacturing is moved to other countries, affecting their environment and natural resources. Transportation of goods may increase with the resultant greenhouse gases. According to the conceptual framework proposed here, it is instead a matter of your ideological orientation, given a many-faceted picture of expected impacts, whether a particular case of outsourcing is 'good' for society or not. It is not something that can be concluded in a value-neutral way from economic theory.

7.4. *Efficiency and rationality as a matter of ideological orientation*

The purpose of this article is to indicate a direction for sustainability economics. A final comment will be made, however, on issues of decision-making and efficiency. Neoclassical theory focuses on the optimization of consumer utility and business profits in mathematical terms, or optimization for all of society in monetary terms through Cost Benefit Analysis (CBA). In the present 'institutional ecological economics', maximizing or minimizing is not excluded from analysis. Instead the main decision-making idea matches the qualitative, quantitative and multidimensional ideological orientation of a decision-maker with the equally qualitative, quantitative and multidimensional expected 'impact profile' of each alternative considered. Positional analysis builds on this idea in its approach to individual, organizational, and societal decision-making (Söderbaum 1973, 2000, 2005, 2007). Similarly, issues of efficiency and rationality are a matter of the knowledge available to different actors with their ideological orientations. In this way, ethical deliberations and non-monetary considerations (qualitative as well as quantitative) become part of the analysis. Furthermore, the purpose of analysis is to illuminate an issue rather than solving it by dictating the values to be applied. The final solution is up to the politicians or other decision-makers.

Positional analysis is built on the premise that monetary and non-monetary impacts should be kept separate throughout the analysis. Just as monetary stocks (or positions) and flows are important, the same holds for non-monetary flows and positions. Furthermore, non-monetary dimensions differ among themselves and from monetary dimensions. Pollution as a non-monetary flow may accumulate (in positional terms), and different kinds of inertia and irreversibility become issues to be considered rather than assumed away.

I have argued here in favor of positional analysis and other disaggregated and ideologically open approaches to decision-making. To get a more complete picture of possible approaches and ongoing debate, a special section of the *Integrated Environmental and Management* (IEAM) journal can be recommended. It is based on the 'Ecology in a Cost-Benefit Society' conference in Roskilde, Denmark (June 2004), where Nick Hanley represented the advocates of CBA, I represented those who favor alternative approaches, and Robert Costanza represented a more pragmatic attitude: 'If CBA can be used to convince establishment actors, then it should be used' (Hanley 2006, Söderbaum 2006, Costanza 2006).

8. Concluding comments

Sustainability issues are complex, and assuming away this complexity is probably not a good idea (Morgan 1986, p. 16). Neoclassical economics is built on a number of specific simplifying assumptions, and is just one among many theoretical perspectives that could be considered. Part of the problem in sustainability issues is the dominance of the neoclassical paradigm, and the naïve idea that only one paradigm can represent the ‘truth’ in science, at any one point in time. Therefore, ecological economists should constructively participate in the criticism of neoclassical theory, and in the articulation of competing economic and social science theories.

It is not possible in a short article to do justice to the many alternatives to neoclassical theory that have been suggested over the years and in different cultural contexts. Neither has it been possible to point to all the relevant contributions by ecological economists, or the associations of different kinds of heterodox economics that exist today.

I have instead focused on the ideological and political elements in economics. In fact, the existence of many schools of thought, such as social economics, feminist economics, institutional economics, and different versions of ecological economics, can partly be understood with reference to the ideological and political commitments of the associations’ members. Social economists often refer to the role of cooperation and humanistic values, feminist economists point to the (often weak) position of women in the economy, and ecological economists claim to take ecosystems and nature seriously.

This observation plus our previous reasoning suggest that the choice of a particular paradigm is partly a political and ideological choice and not only a matter of ‘good science’. For some economists and actors (perhaps more so in the US cultural context), political economics is a label used for versions of Marxist and radical economics. But, as I have tried to show, neoclassical economics is also a kind of political economics, and there are political alternatives to neoclassical theory other than the specific Marxist versions.

To put it more bluntly, the defence of neoclassical economics is part of a political defence of dominant thinking habits and behavior in Western countries. When the US president tells the world that the American lifestyle is not open for negotiation, this is not completely unrelated to a neoclassical assumption of consumer preferences as given (and thereby outside analysis). Many European politicians appear equally unwilling to question lifestyles in their own countries, but are not willing to say this publicly. In this way European politicians may be less honest than the US President.

The political and ideological elements are also relevant in attempts to understand the ongoing dialogue within ISEE. Those who advocate the interface idea have chosen a political position that suggests they do not see any serious problems with the neoclassical paradigm. They are part of the ecological modernization perspective and do not want to take the risk of becoming unpopular among

mainstream ecologists and economists. Another group of ecological economists is convinced that the ideology and science of neoclassical theory is part of the problem, and that neoclassical economics is 'inadequate' for sustainability economics (to use the vocabulary of the DIW project mentioned in the introduction).

The doctoral thesis in human ecology by Carina [Borgström Hansson \(2003\)](#) is a case in point. She contacted representatives from two different groups in California for tape-recorded interviews: neoclassical environmental economists and bio-regionalists. She also scrutinized written material from ecological economists of the interface category in Sweden (connected with the aforementioned Beijer Institute), and declared that while each group had something to offer, she was sceptical of their ability to seriously tackle the sustainability issues of present society.

I believe that the kind of actor studies exemplified by Borgström Hansson have much to offer, and that her focus on scholars is very rewarding. This will make each scholar responsible and accountable for their arguments. An increased understanding of the political and ideological elements in our positions on issues may help us understand and accept existing differences among members and groups in ISEE. Ideological tensions are not bad, they may be a sign of a living democracy. Any scientific association that exclusively focuses on the protection of one paradigm with no tensions and serious dialogue seems to be far from our present needs.

It is not enough to establish contacts and improve relationships between different categories of ecological economists or environmentalists outside academia. We should enter into a dialogue with all influential actor categories, such as politicians, business professionals, and various levels of government. Interview and dialogue is one approach. Another is to study the texts of different visionaries or to study how the present institutional arrangements are perceived by different actors ([Korten 2001](#)). We can learn a lot not only from interactions within universities, but also with actors who derive their experiences outside universities.

In these kinds of actor studies, an assumption of heterogeneity in any actor category is a good starting point. Whether this category is business leaders or ecological economists, members within the category are not all the same. There are differences among neoclassical economists, and these differences should be debated and learned from.

Acknowledgements

I am indebted to two anonymous referees and to Frank K. Müller and Eva Kras who have indicated a need to renew the debate about the basic principles of ecological economics. I am of course alone responsible for the opinions and arguments expressed. The paper is part of a research project entitled 'Actors, Strategies, Institutions. Cooperation for Sustainable Development' financed by The Swedish Research Council for Environment, Agricultural Sciences and Spatial Planning (Formas).

Notes

1. Just as business leaders refer to mission statements or core values for their organizations, universities have mission statements. These may be formulated in terms of good quality of research and education but also as contributing to sustainable development in all their activities. Some British universities have moved in this direction, as has Mälardalen university in Sweden.
2. One of my referees suggested that one cannot be sure of democracy solving the problems we are facing. I agree but believe that democracy is our main hope. Democracy can be strengthened, for instance by overcoming the kinds of protectionism and power concentration discussed in this article. When working well, democracy through rules about transparency, responsibility, accountability, etc. is a social control and security system. Democracy is furthermore a system for problem-solving with many actors involved. In the case of dictatorship, one has to believe in and rely upon the dictator. Irreversibility or inertia becomes an issue in the sense that it is not easy to replace a dictator if someone wishes to do so. But I admit that the concern raised is important. How do we overcome the inertia in relation to sustainability issues characterizing present USA and present EU?
3. To avoid misunderstandings, it is equally true that some of the leading ecological economists belong to the US part of the *International Society for Ecological Economics* (ISEE).
4. The day before the announcement of the 2004 winners, I was pointing to the dysfunctional role of this award in *Dagens Nyheter*, a leading Swedish newspaper (Söderbaum 2004c).
5. This happened in 1999 and was largely the result of one dedicated person, Christina von Oelreich, who succeeded in convincing the Rector, and others at the time, that this could strengthen the image and performance of the university in many ways.
6. Among others who start from assumptions emphasizing the political aspect of human behavior are Faber et al. (1997) & Jakubowski (2000).

References cited

- Borgström Hansson, Carina. 2003. Misplaced concreteness and concrete places: critical analyses of divergent discourses on sustainability. Lund University, Lund Studies in Human Ecology 7, Lund.
- Boulding, Kenneth E. 1956. Knowledge in life and society. University of Michigan Press, Ann Arbor, Michigan.
- Boulding, Kenneth E. 1970. Economics as a science. McGraw-Hill, New York.
- Brown, Judy A. 2000. Competing ideologies in the accounting and industrial relations environment. *British Accounting Review* 32:43–75.
- Costanza, Robert. (ed.) 1991. Ecological economics: the science and management of sustainability. Columbia University Press, New York.
- Costanza, Robert. 2006. Thinking broadly about costs and benefits in ecological management. *Integrated Environmental Assessment and Management* 22(2):166–173.
- Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung (DIW). Sustainability economics project. [online] URL: <http://www.sustainableconomics.de>
- Faber, Malte, Reiner Manstetten & Thomas Pedersen. 1997. *Homo oeconomicus* and *Homo politicus*: political economy, political interest and ecological interest. *Kyklos* 50:457–483.
- Fay, Brian. 1996. Contemporary philosophy of social science: a multicultural approach. Blackwell, Oxford.
- Ferraro, Fabrizio, Jeffrey Pfeffer & Robert I. Sutton. 2005. Economics language and assumptions: how theories can become self-fulfilling. *Academy of Management Review* 30:8–24.
- Ford, David. (ed.) 1990. Understanding business markets. Relationships, Networks. Academic Press, London.

- Fullbrook, Edward. (ed.) 2003. *The crisis in economics. The Post-Autistic Economics Movement: The First 600 days*. Routledge, London.
- Fullbrook Edward. (ed.) 2004. *A guide to what's wrong with economics*. Anthem Press, London.
- Funtowicz, Silvio O. & Jerome R. Ravetz. 1991. A new scientific methodology for global environmental issues. Pp. 137–152 in R. Costanza (ed.) *Ecological Economics: The Science and Management of Sustainability*. Columbia University Press, New York.
- Funtowicz, Silvio & Jerome Ravetz. 2003. Post-normal science. ISEE encyclopaedia. [online] URL: http://www.ecoeco.org/publica/encyc_entries/pstNormSc.pdf
- Hanley, Nick & Andrew R Black. 2006. Cost-benefit analysis and the water framework directive in Scotland. *Integrated Environmental Assessment and Management* 2(2):156–165.
- International Confederation of Associations for Pluralism in Economics (ICAPE). [online] URL: <http://www.icape.org>
- Harremoës, Poul, David Gee, Malcolm MacGarvin, Andy Stirling, Jane Keys, Brian Wynne & Sofia Guedes Vaz. (ed.) 2002. *The precautionary principle in the 20th century: late lessons from early warnings*. European Environmental Agency/Earthscan, London.
- Jackson, Norman & Pippa Carter. 2000. *Rethinking organizational behaviour*. Prentice Hall/Pearson Education, Harlow.
- Jakubowski, Peter. 2000. Political economic person contra Homo oeconomicus – Mit PEP zu mehr Nachhaltigkeit. *List forum für Wirtschafts- und Finanzpolitik* 26(4):299–311.
- Kapp, K. William. 1950. *The social costs of private enterprise*. Schocken Books, New York.
- Korten, David C. 2001. *When corporations rule the world (second edition)*. Kumarian Press, Bloomfield, Conn.
- Kras, Eva. 2007. *The blockage. Rethinking organizational principles for the 21st century*. American Literary Press, Baltimore, Maryland.
- Löfstedt, Malin. 2005. Modell, människa eller människosyn? En analys av kritiska perspektiv på bilden av människan i neoklasisk ekonomisk teori. *Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala Studies in Social Ethics* 31. Uppsala.
- Mishan, Ezra J. 1980. How valid are economic evaluations of allocative changes? *Journal of Economic Issues* 14:143–161.
- Morgan, Gareth. 1986. *Images of organization*. Sage, London.
- Myrdal, Gunnar. 1972. *Against the stream. Critical essays on economics*. Vintage Books/Random House, New York. [1975 edition]
- Myrdal, Gunnar. 1978. Institutional economics. *Journal of Economic Issues* 14:771–783.
- Norgaard Richard B. 1989. The case for methodological pluralism. *Ecological Economics* 1:37–57.
- Norgaard Richard B. 1994. *Development betrayed: the end of progress and a co-evolutionary revisioning of the future*. Routledge, London.
- Perkins, Patricia E. 2007. Feminist ecological economics and sustainability. *Journal of Bioeconomics* 9(3), (this issue). doi: [10.1007/s10818-007-9028-z](https://doi.org/10.1007/s10818-007-9028-z).
- Söderbaum, Peter. 1973. *Positionsanalys vid planering och beslutsfattande. Ekonomisk analys på tvärvetenskaplig grund*. Esselte Studium, Stockholm.
- Söderbaum Peter. 1983. Ezra Mishan on economic evaluation: a comment. *Journal of Economic Issues* 17:206–213.
- Söderbaum, Peter. 2000. *Ecological economics: a political economics approach to environment and development*. Earthscan, London.
- Söderbaum, Peter. 2002. Business corporations, markets and the globalization of environmental problems. Pp. 179–200 in V. Havila, M. Forsgren & H. Håkansson (ed.) *Critical Perspectives on Internationalisation*. Pergamon, Amsterdam.
- Söderbaum, Peter. 2004a. Democracy, markets and sustainable development: the European Union as example. *European Environment* 14:342–355.
- Söderbaum Peter. 2004b. Politics and ideology in ecological economics. ISEE encyclopaedia. [online] URL: http://www.ecoeco.org/publica/encyc_entries/PoliticsIdeology.pdf

- Söderbaum, Peter. 2004c. Nobelpriset i ekonomi hinder för nytänkande. Dagens Nyheter Debatt, 10 oktober. (In English: The Nobel Prize in economics – barrier for new thinking. Post-autistic economics review 28 (25 October 2004): article 5. [online] URL: http://www.btinternet.com/~pae_news/review/issue28.htm
- Söderbaum, Peter. 2005. Democracy, decision-making, and sustainable development: dam-construction as example. *International Journal of Water* 3(2):107–120.
- Söderbaum, Peter. 2006. Democracy and sustainable development – what is the alternative to cost-benefit analysis? *Integrated Environmental Assessment and Management* 2(2):182–190.
- Söderbaum, Peter. 2007. Issues of paradigm, ideology and democracy in sustainability assessment. *Ecological Economics* 60: 613–626.
- Toulmin, Stephen. 1990. *Cosmopolis: the hidden agenda*. The University of Chicago Press, Chicago.
- World Commission on Environment and Development. 1987. *Our common future*. Oxford University Press, Oxford.
- Zadek, Simon. 2001. *The civil corporation: the new economy of corporate citizenship*. Earthscan, London.

Reproduced with permission of the copyright owner. Further reproduction prohibited without permission.